

**Plán pro ochranu a využívání geodiverzity
na území Místní akční skupiny Východní Slovácko a Mikroregionu Javorina**

„Geodiverzita nezná hranic“

INTERREG V-A
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SPOLOČNE BEZ HRANÍC

FOND MALÝCH PROJEKTŮ

Tento materiál vznikl v rámci projektu „Akční plán pro ochranu geodiverzity“ č. CZ/FMP/6c/01/015
spolufinancovaného ze zdrojů EU – Fondu malých projektů Interreg V–A Slovenská republika–Česká republika.

Na zpracování dokumentu se podíleli:

Lucie Kubalíková

Aleš Bajer

Marie Balková

Fotografie na obálce:

Lom Skalky (Bystřice pod Lopeníkem, ČR)

Kalcit z lomu Bzince pod Javorinou (SR)

Stavební kámen na Holubyho chatě (SR)

Typický reliéf zájmového území (pohled z Březové, rozcestí, nedaleko rozhledny U křížku, ČR).

Brno 2019

Obsah

Neživá příroda (geodiverzita) – co to je?.....	5
Struktura plánu.....	6
1 Analytická část.....	7
1.1 Vymezení pojmů a význam geodiverzity	7
1.1.1 Geodiverzita	7
1.1.2 Ochrana neživé přírody	8
1.1.3 Geodědictví, geologické dědictví, případně dědictví neživé přírody.....	8
1.1.4 Geoturismus	9
1.2 Vymezení zájmového území.....	9
1.3 Charakteristika geodiverzity území	11
1.3.1 Geologie (horniny).....	11
1.3.2 Geomorfologie (tvary reliéfu).....	12
1.3.3 Půdy.....	15
1.3.4 Vodstvo.....	16
1.3.5 Nerostné suroviny, jejich využívání a geohazardy.....	17
1.3.6 Kulturní a historické aspekty spojené s geodiverzitou	18
1.4 Významné geologické a geomorfologické lokality	19
1.5.1 Hrádek (Bánov).....	19
1.5.2 Skalky (Bystřice pod Lopeníkem).....	20
1.5.3 Remízy u Bánova (Bánov)	21
1.5.4 Uvezené (Horní Němčí)	21
1.5.5 Slatina (Suchá Loz).....	23
1.5.6 Lom Rasová (za hranicí zájmového území).....	23
1.5.7 Lom Bučník (za hranicí zájmového území)	24
1.5.8 Javorina (česko–slovenská lokalita).....	25
1.5.9 Lom Bzince pod Javorinou	27
1.5.10 Mravcové (pěnovcové prameniště).....	28
1.5.11 Prameny a kyselky na území obce Nová Bošáca	28
1.5.12 Bošácká bradla – Landrovská skála, Landrovská jaskyňa	29
1.5.13 Haluzická tiesňava (za hranicí zájmového území)	30
Výhledová místa	31
2 Hodnotící část.....	33
2.1 Hodnocení potenciálu lokalit.....	33
2.1.1 Hrádek (Bánov).....	34
2.1.2 Skalky (Bystřice pod Lopeníkem).....	35

2.1.3 Remízy u Bánova (Bánov)	36
2.1.4 Uvezené (Horní Němčí)	37
2.1.5 Slatina (Suchá Loz)	37
2.1.6 Lom Rasová (za hranicí zájmového území).....	38
2.1.7 Lom Bučník (za hranicí zájmového území)	39
2.1.8 Javorina (česko–slovenská lokalita).....	40
2.1.9 Lom Bzince pod Javorinou	41
2.1.10 Mravcové (pěnovcové prameniště).....	42
2.1.11 Prameny a kyselky na území obce Nová Bošáca	42
2.1.12 Bošácká bradla – Landrovská skála, Landrovská jaskyňa	43
2.1.13 Haluzická tiesňava (za hranicí zájmového území)	44
2.2 SWOT analýza geodiverzity celé oblasti	44
3 Návrhy na využívání a propagaci geodiverzity v území	46
Použité zdroje informací	47
Příloha 1 – Archeologie a historie osídlení, kulturní a historické aspekty	49

Neživá příroda (geodiverzita) – co to je?

Neživá příroda (používá se také pojem geodiverzita) zahrnuje celou šíři zemských rysů, včetně geologických, geomorfologických, paleontologických, půdních, hydrologických a atmosférických prvků, systémů a procesů. Stručně můžeme říct, že geodiverzita zahrnuje horniny, tvary reliéfu, půdy a vodní prvky a jejich vzájemné vztahy a systémy anebo že geodiverzita představuje *různorodost neživé přírody – pestrost tvarů, půd, hornin a procesů, které je utvářejí.*

Lidé byli odedávna neživou přírodou fascinováni a využívali ji mnoha způsoby. Již v pravěku člověk těžil a zpracovával nerostné suroviny (např. pazourek), významné byly samozřejmě i tvary reliéfu: převisy a jeskyně sloužily jako úkryt a obydlí, četné vyvýšeniny byly využity pro stavbu opevněných hradišť a později hradů a tvrzí. Reliéf sehrál důležitou roli i při vedení komunikací, např. silnice i železnice využívají příhodných sníženin (údolí, sedla), některé řeky nebo horská pásma tvořily hranici mezi územními celky. V zájmovém území máme několik příkladů: těžba andezitů a pískovce, silnice ze Strání na slovenskou stranu vede údolím Klanečnice, hřeben Bílých Karpat jako historická hranice mezi Moravou a Slovenskem.

Naši předkové se rovněž snažili tyto jevy a procesy vysvětlit, význačné tvary reliéfu a jejich původ byly často interpretovány v souvislosti s nadpřirozenými bytostmi, což bylo pro pravěkou společnost pochopitelné i nejschůdnější. Stále existuje mnoho legend a pověstí spojených s různými tvary reliéfu nebo procesy, ačkoliv jejich vznik a průběh je dnes již uspokojivě vysvětlen. V širším okolí najdeme např. skalní útvary pojmenované „Čertova stěna“ (u Lidečka). Geodiverzita (nebo její využívání) se odráží i v místních názvech – např. Vápenice nebo Uvezené (oblast se sesuvy).

V současné době je geodiverzita využívána mnoha způsoby. Vliv člověka na geodiverzitu je značný, dochází k rozsáhlé těžbě nerostného bohatství (neobnovitelných zdrojů), jsou přemísťovány velké objemy materiálu, vznikají nové tvary reliéfu, regulují se řeky, staví se nové silnice a železnice, které představují obrovský zásah do krajiny. Činnost člověka tak přímo ovlivňuje rozmanitost neživé přírody, často negativně. Vzhledem k tomu, že geodiverzita plní podstatné funkce a poskytuje četné služby lidské společnosti, je třeba ji chránit a využívat rozumně.

K racionálnímu využití a ochraně geodiverzity a geologického dědictví na území MAS Východní Slovácko a Mikroregionu Javořina má přispět i tento dokument – Plán na ochranu a využívání geodiverzity, který si klade za cíl identifikovat a zhodnotit geodiverzitu na daném území tak, aby bylo možno navrhnout její rozumné a udržitelné využívání i zachování rozmanitosti neživé přírody pro budoucí generace.

Tento plán si klade za cíl navrhnout takové využívání geodiverzity aby bylo v souladu s její ochranou a principy udržitelného rozvoje. Je nemožné chránit úplně vše a zamezit člověku ve využívání neživé přírody, ale lze navrhnout takové využití, které by bylo šetrné, udržitelné a které by přispělo k zachování rozmanitosti neživé přírody pro budoucí generace.

Struktura plánu

Plán je rozdělen do tří částí:

- A) Analytická část: souhrn informací o území – horniny, tvary reliéfu, vodstvo, půdy, výtípnování zajímavých lokalit, které lze využít např. pro šetrný turismus nebo rekreaci
- B) Hodnotící část: hodnocení potenciálu vybraných lokalit (vhodnost pro turismus, vzdělávání, ochranu přírody apod., SWOT analýza geodiverzity celé oblasti)
- C) Návrhy na využívání geodiverzity: konkrétní produkty a aktivity – vzdělávání, propagace, turismus, rekreace, kulturní akce

1 Analytická část

1.1 Vymezení pojmů a význam geodiverzity

1.1.1 Geodiverzita

- zahrnuje celou šíři zemských rysů, včetně geologických, geomorfologických, paleontologických, půdních, hydrologických a atmosférických prvků, systémů a procesů (AHC 1997, 2002)

Funkce geodiverzity lze rozdělit do několika skupin, které vycházejí z pojetí ekosystémových služeb.

Regulační funkce/služby

Geodiverzita má vliv na cirkulaci atmosféry a na hydrologický cyklus. Dále se jednotlivé složky geodiverzity podílejí na horninovém cyklu, na biogeochemických cyklech, výrazně ovlivňuje vznik a výskyt přírodních rizik a hazardů. Geodiverzita přispívá k povodňové regulaci a k regulaci kvality podzemních vod.

Podpůrné funkce/služby

Geodiverzita je základem pro vznik půd a má významnou podpůrnou funkci pro živou přírodu (vliv chemismu hornin na vegetaci, vliv textury a struktury půd na jejich kvalitu a úrodnost). Tvary reliéfu, horninové i vodní prostředí jsou platformou pro lidské aktivity, tvary reliéfu a charakter skalního podloží hraje roli při umísťování staveb. Horninové prostředí je využíváno pro pohřbívání a skladování (ropné a plynové podzemní zásobníky, úložiště radioaktivního odpadu).

Zásobovací funkce/služby

Geodiverzita a její složky jsou zdrojem vody, živin a potravy (např. sůl nebo minerály). Mezi další patří paliva a jiné energetické zdroje (uhlí, ropa, plyn, uran, geotermální a hydroelektrická energie, přílivová, větrná, energie, energie z vln), stavební materiály (kámen, cihlářské suroviny, agregáty, suroviny pro výrobu oceli, cementu, živice, skla, břidlice), průmyslové minerály (hnojiva, farmaceutika, kovy, slitiny), ornamentální, ozdobné, dekorační produkty (drahokamy, drahé a polodrahé kovy, fosílie)

Kulturní funkce/služby

Kulturní služby, které geodiverzita poskytuje, přispívají ke kvalitě životního prostředí (krajina jako místo oddechu, krajina jako součást dědictví), dále lze na geodiverzitu nahlížet jako na významný zdroj pro turismus a volný čas (využití tvarů reliéfu pro outdoorové aktivity, horolezectví, amatérské sbírání fosílií nebo minerálů). Mezi významné funkce geodiverzity patří i funkce spirituální – tvary reliéfu byly často nahlíženy jako posvátné, podílejí se na identitě místa (genius loci), jsou předmětem mýtů, které lze považovat za součást kulturního dědictví a folklóru. Geodiverzita je velkou inspirací pro umění – malířství, poezie, zasazení příběhů do určitého prostředí, do určité krajiny. Nemalý vliv má geodiverzita i na sociální a ekonomický rozvoj zejména v souvislosti s rozvojem geoturismu a souvisejících služeb.

Vědecké/vzdělávací funkce/služby

Znalost geodiverzity hraje významnou roli v pochopení historie Země (vývoj života, vznik tvarů reliéfu, paleoenvironmentální význam), které je nutné pro současný výzkum, monitoring, předpovídání a přizpůsobování se globálním klimatickým změnám. Významná je i úloha geodiverzity jako zdroje pro environmentální vzdělávání, které si mimo jiné klade za cíl poznat místo nebo oblast, kde žijeme, rozpoznat a ocenit jeho kvalitu, a které je důležité při posilování sounáležitosti s územím a jeho identity.

1.1.2 Ochrana neživé přírody

- lidská činnost, která usiluje o zachování *přirozené rozmanitosti neživé přírody a jejího dědictví*. Tato aktivita se také pokouší odvrátit, zredukovat nebo předejít degradaci a destrukci rozmanitosti neživé přírody a jejího dědictví, jejím cílem je tedy chránit vědecké, estetické a kulturní hodnoty geodiverzity, geodědictví a geologických a geomorfologických lokalit (AHC 2002)
- aktivita, která má za cíl zachovat geologické, geomorfologické a půdní složky, procesy, specifické lokality a vzorky a zahrnuje i přidružené aktivity související se zvýšením povědomí, propagací geodědictví a zaznamenáním informací o složkách a lokalitách, které jsou ohroženy ztrátou nebo zničením (ProGEO 2017)

Ochrana neživé přírody má dlouhou tradici, význačné skalní útvary nebo horské oblasti byly vyhlášeny jako rezervace nebo památky už v 19. století, avšak oproti ochraně živé přírody je stále poněkud pozadu. Geodiverzita je často brána jako něco neměnného, jako něco, co není třeba chránit, avšak vzhledem k současnému vysokému stupni ovlivňování geodiverzity lidskou činností by měla být ochrana neživé přírody široce akceptována a uznávána jako potřebná.

Není pravděpodobně reálné bezpodmínečně chránit geodiverzitu jako celek a zakonzervovat ji, ale je nutné stanovit základní pravidla pro její udržitelné využívání. V České republice tuto problematiku řeší pouze okrajově Zákon č. 44/1988 Sb. (horní zákon), „obecná“ ochrana geodiverzity však není výslovně legislativou řešena, v rámci Zákona č. 114/1992 Sb. je uvedena pouze ochrana speleologických objektů a jevů, paleontologických nálezů a potom zvláštní územní ochrana, kde jsou chráněny právě konkrétní lokality nebo větší území; pojem „geodiverzita“ (v širším pojetí) se v Zákoně o ochraně přírody a krajiny neobjevuje.

Prakticky je tedy v současnosti koncept ochrany neživé přírody soustředěn zejména na ochranu hodnotných částí geodiverzity, tzv. geologického/geomorfologického dědictví (geodědictví, dědictví neživé přírody).

1.1.3 Geodědictví, geologické dědictví, případně dědictví neživé přírody

- součásti geodiverzity, které jsou významné pro lidskou společnost ať už z hlediska poznávacího/vzdělávacího, kulturního nebo z hlediska významu pro určitou komunitu (Dixon 1996)
- části geodiverzity, které jsou např. jedinečná v rámci určité oblasti, nebo naopak reprezentuje typickou složku reliéfu vybrané oblasti

- konkrétní příklady dědictví neživé přírody mohou být potom významné geologické, geomorfologické a pedologické lokality s různými hodnotami
- dědictví neživé přírody je reprezentováno konkrétními lokalitami, kde lze vybrané (hodnotné) složky geodiverzity pozorovat

Jednou z významných aktivit, která v sobě zahrnuje jak principy ochrany neživé přírody, tak vzdělávání a podporu udržitelného rozvoje v konkrétních územích, je geoturismus. Geoturismus jakožto koncept je docela mladý (první definice se objevily počátkem 90. let), avšak využívání geologických a geomorfologických lokalit pro rekreaci a cestovní ruch sahá v podstatě až do druhé poloviny 18. století. V současné době existují dvě pojetí geoturismus (užší a širší).

1.1.4 Geoturismus

- aktivita, která se soustředí na geologické aspekty oblasti a která využívá geologické a geomorfologické lokality, informuje o nich a umožňuje tak turistům získat znalosti a porozumět geodiverzitě (Hose 1995) – užší pojetí
- geoturismus je udržitelná forma cestovního ruchu, která se primárně zaměřuje na geologické složky takovým způsobem, který podporuje porozumění, ocenění a ochranu environmentálních a kulturních složek a je prospěšný pro místní komunity; Geoturistické produkty chrání, zprostředkovávají a propagují geodědictví, napomáhají budování komunit a pracují s širokým spektrem různých aktérů. V geoturismus by se měl uplatnit tzv. ABC koncept, který vzájemně propojuje složky neživé přírody (Abiotic) se složkami přírody živé (Biotic) a s kulturními aspekty území (Cultural) (Dowling 2013) – širší pojetí

V současné době se uplatňuje spíše širší pojetí, geoturismus tak umožňuje turistům nejen poznat místní geologii, ale také lépe porozumět skutečnosti, že geologie je úzce propojena s ostatními složkami oblasti jako např. biodiverzita, archeologické a kulturní hodnoty, gastronomie atd. (Martini et al. 2012).

1.2 Vymezení zájmového území

Plán pro ochranu a využívání geodiverzity je zpracován pro území MAS Východní Slovácko, Mikroregion Javorina a dvě přidružené obce (Lopeník, Nová Bošáca). Zájmové území se nachází na moravsko-slovenském pomezí, administrativně spadá pod Zlínský kraj (ČR) a Trenčianský kraj (SR). Na území MAS Východní Slovácko zasahuje Chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty, na území Mikroregionu Javorina CHKO Biele Karpaty. Obě chráněné krajinné oblasti jsou charakteristické harmonickou kulturní krajinou s mozaikou luk, lesů a polí. Na obou stranách hranice byla krajina již dlouho využívána člověkem, díky omezené přístupnosti se typický ráz zachoval dodnes.

Seznam obcí:

Česká republika: Bánov, Březová, Bystřice pod Lopeníkem, Dolní Němčí, Horní Němčí, Korytná, Lopeník, Nivnice, Slavkov, Strání, Suchá Loz, Uherský Brod, Vlčnov

Slovenská republika: Bzince pod Javorinou, Dolné Srnie, Lubina, Moravské Lieskové, Nová Bošáca.

Obr. 1 Zájmové území

1.3 Charakteristika geodiverzity území

1.3.1 Geologie (horniny)

Z geologického hlediska zájmové území spadá do karpatské soustavy, přesněji do flyšového pásma, magurské skupiny příkrovů, bělokarpatké jednotky. Flyš je tvořen střídajícími se vrstvami měkkých pískovců, jílovců a slínovců a podmiňuje tak reliéf tvořený dlouhými a plochými horskými hřbety. Horniny magurské skupiny (resp. bělokarpatské jednotky) se ukládaly v prostředí mořských pánví a svahů od spodní křídy, ve středním a svrchním eocénu byla sedimentace ukončena.

V bělokarpatské jednotce se vymezují dva odlišné vývoje: vlárský a hlucký. Ve vlárském vývoji je charakteristický drobně až středně rytmický flyš s ojedinělými vložkami vápenci (javorinské souvrství). Nadložní svodnické souvrství představuje typický středně rytmický flyš. Hlucký vývoj se liší především převahou jílovců ve stratigraficky vyšších jednotkách. Jedná se o distálnější turbidita spodní části svahu. Nadložní kuželovské souvrství se vyznačuje flyšovým vývojem s převahou pestrých vápnitých jílovců a vložkami pelokarbonátů.

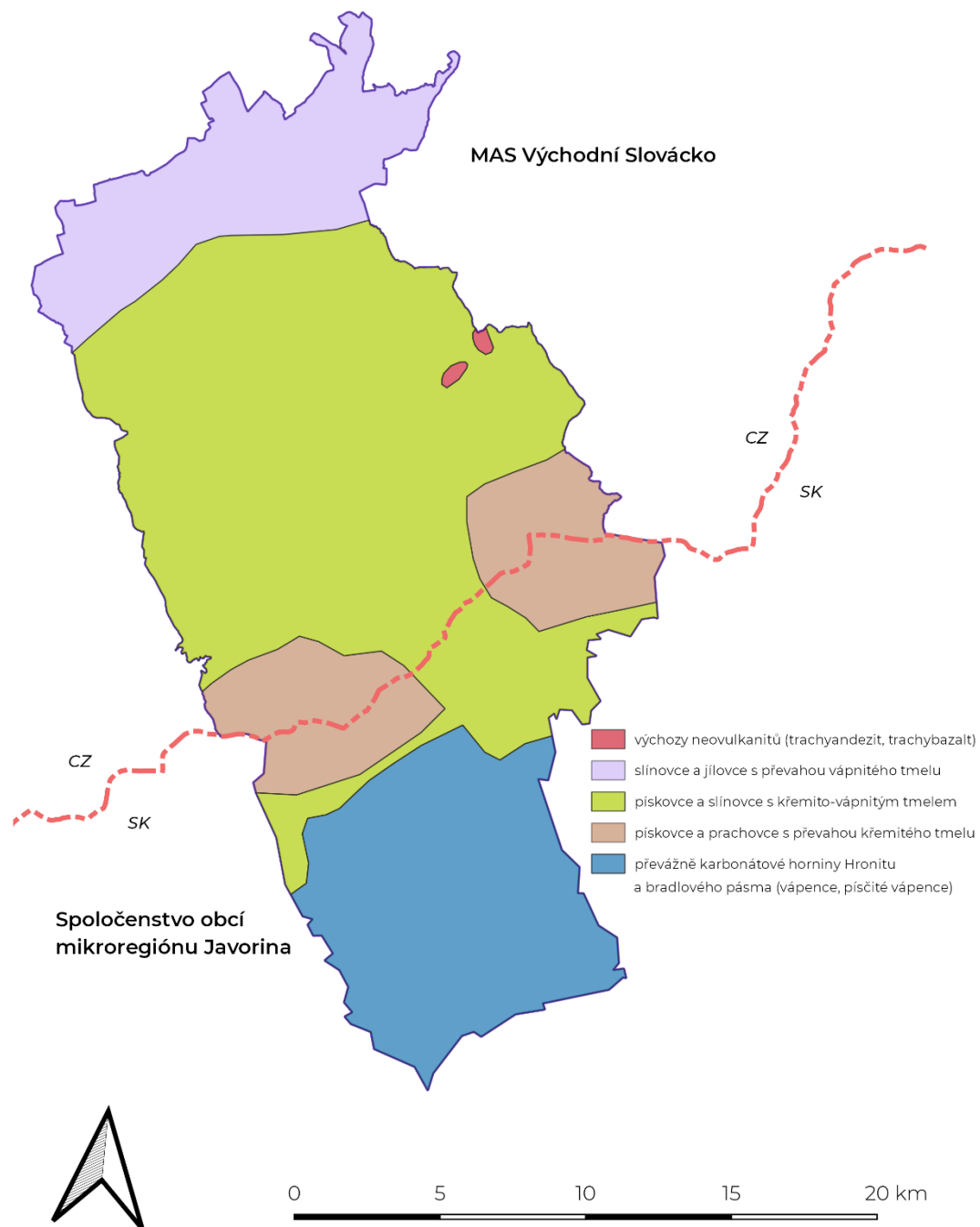
Podrobnější informace lze zjistit ve Vysvětlivkách ke geologické mapě 1:50 000, list 35–12.

Ve třetihorách došlo k alpinskému vrásnění, kdy byly usazené horniny deformovány, vyvrásněny a nasouvány na okraj Českého masivu (geologická jednotka tvořící podstatnou část České republiky, složená zejména z odolných hornin). Tento proces byl doprovázen vulkanickou činností (tzv. neovulkanismus – neogenní vulkanismus) zejména v oblasti tzv. Nezdenické brázdy. Tlaky a napětí vytvořily trhliny, jimiž se tlačila nahoru láva. Ta se však nevylévala na povrch, ale tuhla pod ním. Pronikala do puklin a trhlin mezi dílčími vrstvami jílovců, pískovců a slínovců, kde vytvářela žíly a čočky. Hlavními sopečnými horninami v zájmovém území jsou tedy andezity (resp. trachyandezity – světlejší vulkanické horniny) a čediče (bazalty, resp. trachybazalty – tmavší vulkanické horniny), které často tvoří výrazné vyvýšeniny a byly v minulosti (i dnes) těženy. V místě styku sopečných hornin a hornin sedimentárních docházelo k tzv. kontaktní metamorfóze, jejímž výsledkem byly různé deformace a přeměny hornin (např. jílovec → porcelanit).

Na slovenské straně se s vulkanity téměř nesetkáme, ale lze zde najít četné výchozy tzv. bradlového pásma. Podobně jako neovulkanismus, i vznik bradel lze zasadit do období třetihor, tedy do období alpinského vrásnění. Tehdy byly během horotvorných procesů vytrženy bloky vápence z podloží a spolu s plastickými horninami (již zmíněný flyš) vyneseny na povrch v podobě velkých ker. Vlivem eroze byly měkké flyšové horniny odneseny a ostrá bradla tak vystoupila na povrch. Bradlové pásmo se táhne v páse úzkém jen několik kilometrů a dlouhém stovky kilometrů Povážím přes Kysuce a Oravu do Polska a vrací se přes Pieniny na východní Slovensko, Ukrajinu až do Rumunska, na území Mikroregionu Javorina vystupuje např. na území obce Bzince nebo na území obce Nová Bošáca. Protože jsou bradla tvořena vápenci, lze se zde setkat s četnými krasovými jevy.

Kvartér je zde reprezentovaný nivními a svahovými sedimenty, říčními štěrky a písky a v neposlední řadě i antropogenními sedimenty (navážky). Ojediněle se vyskytují spraše.

Obr. 2 Geologická mapa území

1.3.2 Geomorfologie (tvary reliéfu)

Z hlediska geomorfologického členění spadá zájmové území do následujících jednotek:

Soustava: Alpsko-himalájská

Podsoustava: Karpaty

Provincie: Západní Karpaty

Subprovincie: Vnější západní Karpaty

Oblast: Slovensko–moravské Karpaty

Celek: Bílé Karpaty

Podcelky, okrsky: Chmeľovská hornatina, Javořinská hornatina, Lopenická hornatina, Straňanská kotlina, Žalostinská vrchovina

Na slovenské straně lze území zařadit následovně:

Sústava: Alpsko–himalájska

Podsústava: Karpaty

Provincia: Západné Karpaty

Subprovincia: Vonkajšie západné Karpaty

Oblast: Slovensko–moravské Karpaty

Celok: Biele Karpaty

Podcelok: Lopenická hornatina, Beštiny, Bošácke bradlá

Geomorfologický vývoj je výsledkem horotvorných procesů v třetihorách a intenzivní eroze, transportu a akumulace ve čtvrtohorách. Flyšové horniny byly vyvrásněny do vysokých pohoří a následně pronikány sopečnými horninami. Vytvořila se tak složitá příkrovová stavba narušená sopečnou činností, což se později projevilo v dalším vývoji reliéfu. Měkké horniny nejčastěji vytvořily vrásy (vrása – vlnovitě přehnutá část zemské kůry, kdy dochází k porušení původně horizontálního uložení vrstev; každá vrása je složena ze dvou základních částí – antiklinály (místa vyklenutí) a synklinály (místa poklesnutí)), které později podléhaly destrukci.

Odolnost hornin se významně podílela na vývoji a současném charakteru reliéfu. Slínovec a jílovec snadno podléhají erozi, proto se v zájmovém území můžeme setkat s měkce tvarovanými hřbety a údolími. Výjimku tvoří andezitové čocky a žíly (na české straně) a vápencová bradla (na slovenské straně), které díky své vyšší odolnosti tvoří výrazné vyvýšeniny a dramatické skalní útvary. Andezity vytvářejí výraznější vrcholy (Valy, Bučník) nebo menší výrazné kupy (Bánov).

V několika případech lze sledovat jev zvaný „inverze reliéfu“ – jde o to, že při vrásnění byly jednotlivé flyšové vrstvy vymodelovány do tzv. synklinál a antiklinál a díky různé odolnosti hornin byly nejdříve odneseny horniny tvořící antiklinálu, kdežto odolnější horniny tvořící synklinálu zůstaly neerodované a postupem času vytvořily vyvýšeniny. Tento jev lze sledovat např. v případě Javoriny, kdy hlavní hřbet je tvořen pískovcem, který byl původně v poloze synklinální.

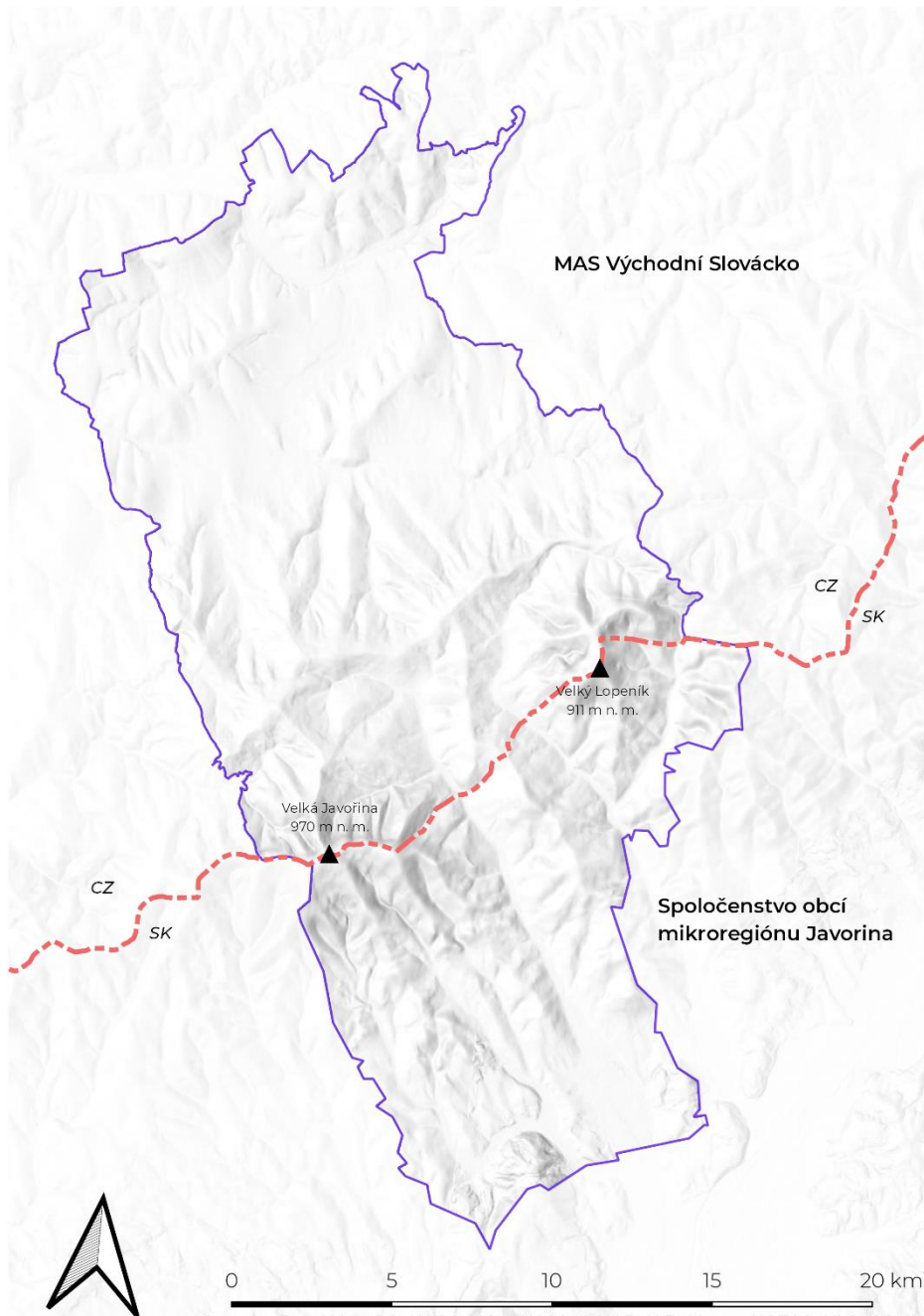
Horninová skladba má vliv na geomorfologické procesy, při vzniku tvarů reliéfu se často uplatnily i sesuvy a jiné svahové pochody.

Jednou z významných složek reliéfu jsou i antropogenní tvary – tvary vytvořené člověkem. V rámci zájmového území jde především o lomy. Těženy byly jak odolné horniny sopečného původu, tak vápenec a měkké flyšové horniny. Staré opuštěné lomy jsou v současnosti často předmětem ochrany, protože mimo jiné podávají informaci o geologickém vývoji území, jsou

významnými biotopy nebo mineralogickými lokalitami a v neposlední řadě jde i o esteticky zajímavé lokality.

Výše bylo uvedeno, že v případě bradel se lze setkat s krasovými jevy. V zájmovém území jde především o Landrovskou jeskyni (byla podrobně prozkoumána a popsána místní speleologickou skupinou) na území obce Nová Bošáca a dále drobné krasové dutiny např. v lomu Bzince pod Javorinou (zde jsou krasové dutinky často vyplněny druhotným kalcitem).

Obr. 3 Digitální model reliéfu zájmového území

Obr. 4 Typický reliéf území (střídání protáhlých hřbetů a údolí – Strážanská kotlina)

Obr. 5 Antropogenní tvary reliéfu – lom Skalky (Bystřice pod Lopeníkem, Česká republika), lom Salašky (Bzince pod Javorinou, Slovenská republika)

1.3.3 Půdy

Na území jsou zastoupeny černozemě zejména v nižších nadmořských výškách se sprašovým překryvem (např. Nivnice, Uherský Brod, Vlčnov, na slovenské straně Bzince, Lubina). S přibývajícím nadmořskou výškou se charakter půd mění, objevují se hnědozemě, pararendziny a kambizemě. Místy se vyskytují i půdy oglejené, což je podmíněno přítomností nepropustných jílovitých vrstev, které podporují zdržení vody v půdním horizontu. Na slovenské straně se na skalních výchozech (bradlech) můžeme setkat s rendzinami (mělce vyvinutými půdami na vápencích), na moravské straně se mělké půdy (litozemě, rankery) vyskytují v místech andezitových skalních výchozů. Na moravské straně se v místech výskytu vápenného flyše nacházejí také pararendziny.

1.3.4 Vodstvo

Zájmové území je bohaté na drobnější vodní toky. Pramení zde několik významnějších toků (Velička), severní částí MAS Slovácko protéká např. Nivnička a Olšava. Řeka Klanečnice spojuje moravskou i slovenskou stranu. Na Slovensku se k významným vodním tokům řadí Bošáčka. Rozvodí mezi povodím Moravy a Váhu v zájmové oblasti neprochází přímo hraničním hřebenem, ale je posunuto více na moravské území, což má za následek odtok povrchových do Váhu i z části moravského území (zejména okolí Strání a Březové).

Obr. 6 Vodní prvky v zájmovém území

Prameny jsou na území docela četné, nejčastěji jsou vrstevnaté nebo výstupné. Vývěry minerálních vod jsou vázány především na nezdenický zlom v linii Březová – Suchá Loz – Nezdenice – Luhačovice – Biskupice. Jejich vznik souvisí s třetihorním vulkanismem, díky němuž byly na zlomových liniích proplyněny hlubinným oxidem uhličitým a současně obohaceny stopovými prvky. Zřídla kyselky jsou např. v Březové a Suché Lozi, zdroje sirovodíkové vody jsou např. v Javorníku, Korytné, Strání a dalších místech.

Chemické složení zdejších minerálních vod je dáno průsakem skrz třetihorní mořské sedimenty. Vlivem tektonických poruch (existence zlomů, puklin apod.) došlo k vytvoření zvláštního hydrogeologického režimu, který umožnil výstup postvulkanického oxidu uhličitého do vyšších vrstev a jeho kontakt s minerálními vodami bohatými na sodík, chlór a další mořské minerály. Díky této hydrogeologické situaci vznikly tyto minerální vody. Výsledné minerální vody jsou v blízkosti povrchu „ředěny“ prostou srážkovou či podzemní vodou.

Specifické jsou hydrogeologické podmínky území (střídání propustných, méně propustných a nepropustných vrstev) umožňuje právě vznik pramenů a ovlivňuje i geomorfologické procesy (sesouvání, svahové pohyby) – např. lokalita Uvezené.

Významné vodohospodářské tvary jsou reprezentovány vodními nádržemi (např. Ordějov, Lubná), časté jsou i drobnější rybníky a mokřady. Zajímavostí jsou i zatopené lomy v širším okolí, např. Rasová nebo Modrá voda (těsně za hranicí MAS Východní Slovácko).

Obr. 7 Vodní nádrž Ordějov

1.3.5 Nerostné suroviny, jejich využívání a geohazardy

Území je bohaté zejména na stavební suroviny (andezit, vápenec, pískovce, jílovce, opuky). Za hranicemi zájmového území (v blízkém okolí) byly v omezené míře těženy rudy (odtud i název Rudice, Rudimov). Ruda se většinou dobývala povrchově (vykopala se jáma a ta se prohlubovala, dokud bylo možné rudu získávat, případně se kopalo ve směru žíly). Pokud se

surovina nacházela níže, těžilo se z šachet a materiál se vytahoval na povrch v koších nebo vědrech. Vznikaly tak drobné haldy, dodnes znatelné v terénu (např. Bojkovice – mimo zájmové území).

V zájmovém území se těžil stavební kámen, rozmach těžby nastal cca od 20. let 20. století a dále za druhé světové války, kdy byla stavěna silnice do Trenčína. Přibližně v 60. letech došlo k útlumu a postupnému uzavírání lomů. Často byly lomy ponechány svému osudu, a staly se tak místy atraktivními pro rostlinstvo a živočišstvo, případně byly zatopeny vodou a vznikla tak malebná zákoutí. Jiné lomy se staly významnými mineralogickými lokalitami – nalezišti hornin a minerálů, jako jsou např. amfibol, porcelanit, olivín, limonit. V některých případech však posloužily jako skládky. Některé lomy jsou významné z hlediska ochrany přírody a mají potenciál pro rozvoj geoturismu a geovzdělávání, protože dokumentují geologickou stavbu zájmového území. Část z nich je již chráněná, část z nich je v databázi významných geologických lokalit České geologické služby. Podrobnější popis vybraných lomů je v kapitole 1.4.

S místními stavebními materiály se setkáme na četných místech – dlažby, zdi budov, kostely, zídky, často je však obtížné vysledovat přesný původ materiálu. Andezit dobývaný např. v Bánově se využíval jako drcené kamenivo. V současné době je činný pouze lom Bučník, který se nachází v těsném sousedství se zájmovou oblastí. V lomu se těží zejména kvalitní čerstvý andezit jako drcené kamenivo, v okrajových částech též flyšový pískovec a relativně vzácný porcelanit, vše taktéž jako drcené kamenivo. Lom je významné naleziště vzácných minerálů na regionální úrovni a je součástí databáze významných geologických lokalit České geologické služby. Vápenec (na slovenské straně) se využíval jako stavební kámen, tak na výrobu vápna a cementu.

Z hlediska geohazardů nebo geologických rizik jsou významné zejména svahové pochody – sesouvání, ploužení. Skalní říčení se vyskytuje ve velice omezené míře, ve starých lomech se projevuje spíše sesypávání suti. Projevy sesouvání a dalších svahových pohybů lze sledovat např. v PP Uvezené (viz dále) i na jiných místech zájmového území.

Opadávání suti a tvorbu suťových kuželů a osypů lze sledovat ve starých lomech (např. Skalky u Bystřice pod Lopeníkem, Bzince pod Javorinou), v posledně jmenovaném jsou i plošně rozsáhlejší a nestabilní akumulace připomínající kamenná moře nebo proudy, stejně tak i v místech skalních výchozů (bradla na slovenské straně).

1.3.6 Kulturní a historické aspekty spojené s geodiverzitou

Geo-toponyma

Geodiverzita se často odráží v místních názvech (toponymech). Nejčastěji se v místních jménech objevují vazby na vodní prvky, dále na využívání nerostného bohatství (těžba a zpracování), často se setkáváme s odkazy na tvary reliéfu nebo geomorfologické procesy. Tuto znalost lze využít např. při propagaci geologických lokalit nebo při vzdělávání a napomáhá i vidět dílčí vazby v krajině, poznat její historii.

Tvary reliéfu nebo vazby na vodní prvky v krajině se v toponymech často odráží docela banálně (např. Ve Žlebě, Žleby – odkaz na drobné protáhlé sníženiny, Rybník – odkaz na místo, kde dříve býval rybník nebo jiná vodní plochy, podobně i Bařina, Barina – silně

podmáčený terén, bažina, Skalky, Na Skalách – odkaz na skalní výchozy, Kyselka, Loza – odkaz na minerální prameny). Často se s těmito zjevnými vazbami setkáme v případě názvů ulic (Na Kopci, Pod Kopcem, Hůrka, U Vody, Údolní). Horné, Dolné Kameničné na slovenské straně rovněž odkazuje na charakter terénu.

Často se zde (na moravsko-slovenském pomezí) a dále na Slovensku) setkáme s místním jménem grúň, grúnik – Slovník slovenského jazyka jej definuje jako „příkrá, skalnatá stráň, horské úbočie: holé, skalnaté. Samotné slovo pochází z rumunského „grui“ (= úbočí, stráň) a označuje „kopec“ v pásu od rumunského Banátu přes Karpaty, Javorníky Beskydy až po Halič a Ukrajinu. Na naše území se dostalo velmi pravděpodobně v 15. až 16. století spolu s valašskou kolonizací.

V některých případech je třeba pátrat v etymologickém slovníku, např. vrch Čupy, Čupák (Nivnice) je odvozen od slova čup, čupec – vrch s plochým temenem (podobný význam má toto slovo např. v ukrajinštině), podobně i Kalábová (ze staročeského kalaba – močál).

Zajímavé jsou odkazy na historii dobývání a využívání místních zdrojů. Z blízkého okolí lze jmenovat např. Vápenici (zpracování vápna). Snad i název obce Bánov odkazuje na historii dobývání. Geomorfologické procesy se odrážejí v názvu přírodní památky Uvezené (místo, kde se svah „vezl“ dolů, ujížděl).

Antropogenní tvary (člověkem vytvořené) se objevují např. v názvu Šance, Šiance (z němčiny Schanze, ve významu valy, násypy, hradby) – v zájmovém území se jednalo o protiturecká opevnění na uherské hranici. Průchody přes hory (pasy) byly zprvu chráněny záseky, později se v nich budovala zemní opevnění (šance), z nichž se některé dochovaly dodnes, např. poblíž Strání, kde lze v lese za čističkou najít terasu nad potokem převyšující asi o 2 m okolní terén a příkop hluboký asi 2 m táhnoucí se v délce asi 60 m kolmo do svahu (na starých mapách je místo označováno jako Auf der Schanz).

Archeologie, historie osídlení

Historie osídlení a případné archeologické a historicko – kulturní aspekty na území MAS Východní Slovácko a Mikroregionu Javorina jsou shrnuty v Příloze 1 tohoto dokumentu.

1.4 Významné geologické a geomorfologické lokality

Následující seznam lokalit je jedním z podkladů pro hodnotící část (hodnocení potenciálu lokalit a celého území z hlediska rozvoje geoturismu, geovzdělávání a dalších příbuzných aktivit. Podrobnější informace včetně příslušných zdrojů informací jsou v doplňkovém materiálu k tomu plánu.

1.5.1 Hrádek (Bánov)

Tato lokalita je chráněná jako přírodní památka a nachází se přímo v obci Bánov na návrší za místním hřbitovem asi 100 m severně od kostela sv. Martina. Významným jevem, který zde lze sledovat, jsou vulkanické horniny (balvanité vulkanické brekcie tvořené převážně ostrohrannými, 30 až 40 cm velkými bloky a úlomky biotit–pyroxenických andezitů, vypálených jílovců (porcelanitů) a pískovců nivnického souvrství bělokarpatské jednotky). Tyto horniny vznikly při vulkanické činnosti ve třetihorách – magma prorazilo okolní sedimenty a poté utuhlo těsně pod povrchem. Později byly měkkí sedimenty (pískovce, jílovce) odneseny a zůstala jen výrazná vyvýšenina tvořená odolnějšími vulkanickými

horninami – andezity. Tento význačný tvar reliéfu byl díky své poloze a vysokému relativnímu převýšení opevněn (pravděpodobně už v pozdní době kamenné, zcela jistě v době bronzové), nevelké zbytky valů jsou zachovány na východní straně návrší. Ve středověku zde byl vystavěn strážní hrad (odtud jméno Hrádek). V r. 1932 byl však na místě otevřen lom a značná část návrší (včetně zbytků zdiva) byla odtěžena. Drcené kamenivo se používalo na výstavbu silnice z Uherského Brodu přes Starý Hrozenkov do Trenčína.

Co se týče hradu, ten pravděpodobně stával na výrazném návrší již ve 12. století. Terénní zbytky a mohutný val oddělující areál od hřbitova, mohou patřit buď hradu, nebo hradišti, které bylo jeho předchůdcem. Hrad byl zničen v roce 1420 při akci husitů z Nedakonic. Pokud byl obnoven, zanikl koncem století.

Dnešní lokalita je tedy pouhým zbytkem významné vyvýšeniny, ale dosud nám podává svědectví o třetihorním vulkanismu a o tom, jak význačné tvary reliéfu ovlivňují umístění důležitých staveb. Tři kříže na vrchu odkazují na utrpení zdejšího lidu v dobách uherských nájezdů.

Obr. 8 Bánov – starý andezitový lom a detail sopečných hornin

1.5.2 Skalky (Bystřice pod Lopeníkem)

Další ukázkou vulkanické činnosti najdeme na lokalitě Skalky, která se nachází asi 500 m východně od kóty Skalky (387 m n. m.) mezi obcemi Bánov a Bystřice pod Lopeníkem a 600 m severozápadně od Kaple sv. Josefa v Bystřici. Oproti Hrádku v Bánově zde najdeme celou sekvenci třetihorních sedimentů (nivnické souvrství hluckého vývoje bělokarpatské jednotky) s ložními žilami vulkanitů a porcelanity. Jílovce (lupky) se zde usadily ve starších třetihorách, v mladších třetihorách pak byly proniknuty vulkanickými horninami – dnes je můžeme pozorovat jako několik desítek cm mocné žíly trachyandezitu nebo trachybazaltu. Při pronikání žhavého magmatu skrz starší sedimenty docházelo ke značným tlakům a teplotním změnám v bezprostředním okolí průniku – vznikly tak porcelanity, kontaktně přeměněné horniny. Lom je již značně zarostlý a stěny jsou sesuté. Nejzajímavější zachovalý profil se nachází v horní části čelní stěny, kde je možné pozorovat kontakt tělesa trachyandezitu s flyšovými sedimenty.

Na návrší nad dnešní lomovou stěnou jsou postavena i boží muka, která byla nedávno zrestaurována a jsou významnou dominantou přírodní památky. Při lesní cestě z Bystřice pod Lopeníkem k lomu se nacházejí dvě kapličky, Nanebevzetí Panny Marie a sv. Anny, pocházející z 18. století. Lokalita je dobře dostupná, jedná se o jedinečnou ukázkou mladého vulkanismu v oblasti flyšových Karpat na území Moravy.

Obr. 9 Celkový pohled na lom Skalky, detaily hornin na lokalitě (slínovce, jílovce, opuky)

1.5.3 Remízy u Bánova (Bánov)

Tato lokalita je chráněna jako přírodní památka, avšak předmětem ochrany je živá příroda – výskyt Bourovce trnkového (*Eriogaster catax*) – evropsky významného druhu.

Jde o komplex remízků a křovin na jihovýchodně až jihozápadně orientovaných svazích nad vodní nádrží Ordějov asi 1,2 km jižně od kóty Skalky (387 m n. m.) mezi obcemi Bánov, Bystřice pod Lopeníkem a Suchá Loz. Geologický podklad území tvoří sedimenty nivnického souvrství (šedé, okrové a zelenošedé vápnité jílovce, které se střídají s vápnitými pískovci). Můžeme se zde setkat s drobnými projevy třetihorního vulkanismu; vulkanické horniny – trachyandezity pak tvoří tzv. suky – vyvýšeniny, tvořené odolnější horninou, které vznikly (v podstatě byly exhumovány) vlivem odnosu méně odolných sedimentů. V rámci lokality se nachází několik menších opuštěných a částečně i zatopených lomů, např. na severním břehu vodní nádrže – jedná se o poměrně rozsáhlé pozůstatky, v dolní části lomu vystupují trachyty, v horní části kromě trachytů navíc černé andezit – bazaltoidní horniny lávových proudů.

Významný tvar reliéfu – drobný ostroh nad řekou Nivničkou ve východní části lokality – byl v minulosti využitý pro stavbu keltského hradiště s mohutnými valy. Na západní straně se zachoval val vysoký 8 metrů, naopak jižní a východní stranu pohltil lom. Archeologické nálezy pocházejí z doby laténské (mladší doba železná). Existují i dohady, ovšem nepodložené nálezy, že hradiště využívali později i Slované v době hradištní. Zajímavostí je, že J. Klvaň, který lokalitu v r. 1884 objevil, ji původně považoval za sopečný kráter, a proto ji nazval "Ondřejovská sopka". Později tu pravděpodobně existovala vesnice, za jejíž pozůstatek se pokládá zemědělská usedlost (dvůr) Ordějov, který stával v údolí potoka Bystřičky na trati Skalky, a ordějovský mlýn s konírnou, prvně připomínaný r. 1513. Do současnosti se však nic ze vsi nedochovalo. Lokalita je hůře přístupná zejména kvůli křovitému porostu.

1.5.4 Uvezené (Horní Němčí)

Toto místo se nachází na severozápadním svahu kóty Horní Kopec (607 m n. m.), asi 2,5 km jihovýchodně od obce Horní Němčí a je chráněno jako přírodní památka. Hlavním důvodem ochrany je zachování smíšeného listnatého lesa, ale významné jsou zde i složky neživé

přírody, zejména prameny a sesuvy. Podloží je tvořeno flyšovými sedimenty svodnického souvrství, které zahrnuje vápnité jílovce, slínovce a vápnité pískovce. Území je situováno v oblasti, kde pramení říčka Okluky, díky specificky uloženým vrstvám různých hornin se zde vyskytují četné pramenné vývěry, tzv. vrstevné prameny. Lokalita tak představuje typickou ukázkou vrstevných pramenů ve svážném území flyšové hornin Bílých Karpat.

Protože jílovce a slínovce jsou sedimenty, které na svazích mohou podléhat působení gravitace, a které, když se nasatí vodou, se mohou dát do pohybu, setkáme se zde i se sesuvy – odtud je i název „Uvezené“ – svahy se hýbaly, vezly směrem dolů.

Území bylo díky členitému terénu, sesuvům a prameništím těžko přístupné, takže se zde v minulosti hospodařilo výběrovým způsobem. Lesní porost zároveň dokladuje dřívější hospodaření pařezinovým způsobem.

Obr. 10 Celkový pohled na lokalitu Uvezené, prameny v úžlabí

Obr. 11 Na některých blocích jílovce se objevují tzv. mechanoglyfy (nerovnosti vrstevních ploch mechanického původu, např. stopy vlečení, proudové stopy nebo čeriny). Sesouvání materiálu se projevuje i ve vzrůstu stromů – kmeny jsou deformované; někdy se pro tento jev používá pojem „opilý les“.

1.5.5 Slatina (Suchá Loz)

Na jihovýchodě obce vyvěrá uhličitanová, slaná minerální voda s vysokým obsahem lithia. Pramen je podchyten pod úrovní terénu v altánu. Poprvé je zmiňován v roce 1580, v letech 1928–1945 zde byly malé lázně. Pramen vystřídal několik majitelů, voda byla plněna do láhví a prodávána jako “Ryze přírodní alkalicko-minerální voda ze Suché Loze u Luhačovic”. Dnes je pramen v majetku obce. Vznik minerálních pramenů souvisí s třetihorním vulkanismem. Vývěry minerálních vod jsou vázány především na nezdenický zlom v linii Březová – Suchá Loz – Nezdenice – Luhačovice – Biskupice. Minerální voda v Suché Lozi je označována jako voda luhačovického typu, tedy slaná voda mořského původu – jde v podstatě o pozůstatek třetihorních mořských vod, které prošly metamorfózou a jsou ředěny vsakující povrchovou vodou. Tektonické poruchy a specifické geologické poměry umožnily výstup oxidu uhličitého do vyšších vrstev a jeho kontakt s minerálními vodami bohatými na sodík, chlór a další minerály. Při tomto kontaktu docházelo k uvolňování minerálů z okolních hornin a vznikly tak mineralizované vody.

Nedávno byl proveden zkušební vrt, který narazil na velmi vydatný pramen (vydatnost až litr za sekundu), který byl navíc velice bohatý na přirozený oxid uhličitý, což je i v rámci ČR unikátní. První pramen byl navrtán již 60 cm pod povrchem, další potom v hloubce 112 m. První rozbory ukázaly, že se jedná o hydrogenuhličitánovou vodu s vysokým obsahem sodíku, tedy o slatinu.

Další zřídla kyselek jsou v Březové (Janáčkův pramen), sirovodíkové vody (smraďavky) lze najít v Javorníku, Korytné, Strání a dalších místech. Minerální prameny se nacházejí i na slovenské straně (viz dále).

Obr. 12 Altán, který chrání prameny minerálních vod (je na něm pravděpodobně využit stavební kámen z blízkého okolí) s informační tabulí; pramen je podchyten několik metrů pod povrchem

1.5.6 Lom Rasová (za hranicí zájmového území)

Lokalita se nachází po pravé straně mezinárodní silnice E50 ve směru Starý Hrozenkov asi 300 m severovýchodně od motorestu Rasová, a 2,5 km jihovýchodně od obce Komňa. Jde o opuštěný pískovcový lom s ohroženými druhy rostlin i živočichů. Podloží je tvořeno svodnickým souvrstvím, převládají modrošedé až hnědošedé vápnité drobové pískovce. Vrstvy hornin nesou znaky tzv. turbiditní sedimentace – turbiditní sedimenty vznikají působením opakujících se turbiditních proudů, tedy podmořských sesuvů, které jsou

nasyceny drobnými úlomky. Některé turbiditní proudy mohly mít i hustotu řídké kaše. Tyto horniny tedy poukazují na podmorské prostředí, které zde panovalo v průběhu třetihor. Nápadným jevem jsou mocné vrstvy pískovce oddělené od sebe několika cm silnými vložkami jílovců. Lze sledovat i specifické zbarvení pískovce (vliv železa) a mikroformy reliéfu (voštiny, náznaky skalních mis).

Jámový lom k těžbě kamene byl vyhlouben 8 až 15 m pod úroveň okolního terénu. Část lomu je dnes zatopena stálým jezírkem s hloubkou až 4 m, které je domovem chráněných obojživelníků. Lom Rasová je chráněn jako přírodní památka, problémem je relativně vysoký počet návštěvníků a jejich neukázněnost.

Obr. 13 Vrstva jílovců mezi vrstvami pískovce, specifické zbarvení místního pískovce

Obr. 14 Celkový pohled na lokalitu

1.5.7 Lom Bučník (za hranicí zájmového území)

Lokalita se nachází 1,5 km v. od Bystřice pod Lopeníkem a 1,5 km jjz. od obce Komňa. Lom je založen v kopci Bučník a vede k němu asfaltová účelová komunikace ze silnice E50. Odbočka z hlavní silnice se nachází asi 500 m od motorestu Rasová – Nový Dvůr. Území v okolí lokality je budováno magurským příkrovem s dílčími jednotkami bělokarpatskou a bystrickou. Bělokarpatská jednotka tvoří převážnou část okolí lokality, pouze ze S zasahuje jednotka

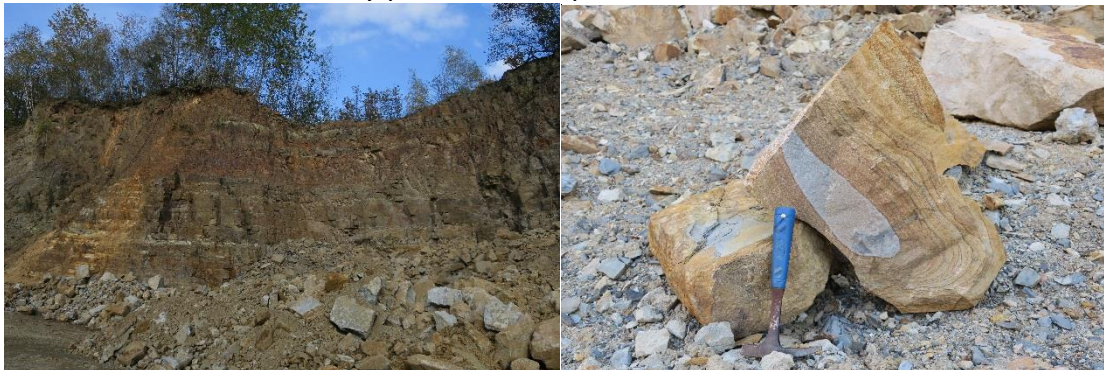
bystrická. Hlavní litologickou náplní obou jednotek jsou rytmicky se střídající psamity (hlavně různé typy pískovců) a pelity (různé typy jílovců).

Tělesa neovulkanických hornin tvoří pruh přibližného směru SV – JZ od Bánova přes Komňu k Bojkovicím. Nachází se po obou stranách nezdenického zlomu v obou výše uvedených flyšových jednotkách, některá tělesa procházejí napříč touto poruchou. Horniny jsou považovány za subvulkanické, tufové ani tufitický materiál nebyl zatím nalezen. Tělesa mají charakter ložních nebo pravých žil, největší těleso představuje pruh dlouhý 1500 m a široký do 200 m, j. od Nezdenic.

Erozi obnažená tělesa mohou dnes tvořit výrazné morfologické elevace (vrch Valy a Bučník). Lom na kopci Bučník byl založen v roce 1951 a byly zde těženy jak flyšové horniny, tak dvě subhorizontální ložní žíly andezitu, resp. trachyandezitu o mocnosti kolem 20 m. V doprovodu je i několik drobnějších žil, které vyклиňují, takže by se mohlo jednat o lakolit cedrového typu. Přívodními cestami pro magma byly dvě tektonické linie S–J a V–Z směru. V místě protínání obou linií je mocnost vulkanitů největší.

Zastoupeny jsou převážně horniny typu trachyandezitu, které obsahují četné polohy kausticky přeměněných jílových břidlic – porcelanitů (foto 5 a 6). Andezitové horniny jsou zde ve dvojím vývoji – první typ obsahuje vyrostlice plagioklasů a tmavých minerálů, druhý typ je světlejší, bez vyrostlic tmavých minerálů. Nejběžnější hydrotermální přeměnou je propylitizace, při které jsou nahrazovány tmavé minerály karbonátem. Častá je i impregnace pyritem a prokřemenění.

Obr. 15 Lom Bučník – celkový pohled, detail porcelanitu

1.5.8 Javorina (česko-slovenská lokalita)

Velká Javořina (místně také Javorina) je nejvyšší horou Bílých Karpat (970 m.n.m.) a jako taková je součástí Javořinského hřbetu. Hřbet je strukturně podmíněný, vznikl inverzí reliéfu – původní vyvýšeniny tvořené méně odolnými horninami byly zhlazeny, odneseny a staly se sníženinami a naopak; tento jev je typický pro území s vrásovou strukturou, kde probíhaly intenzivní denudační pochody. Je tvořeny sedimenty javorinského souvrství bělokarpatské jednotky magurského flyše – převažují zde pískovce a slínovce. Z hřbetu vybíhají četné rozsochy (menší hřebítky) a mezi nimi se nacházejí údolní uzávěry – prameniště zdrojnic Veličky, Svinárského potoka, Javorinky nebo Vrzavky. Na příkrých svazích se nacházejí sutě, které tvoří podklad pro specifický typ lesních společenstev – tzv. suťových lesů (rostou zde javory, jasan, lípy).

Část hřbetu je chráněn jako Národní přírodní rezervace – předmětem ochrany jsou zde původní listnaté porosty javoru klenu, buku lesního a jasanu ztepilého, které mají pralesovitý

charakter – téměř 200 let se vyvíjely bez větších zásahů. Zajímavostí je, že Pralesní rezervace na Javořině byla vyhlášena již v r. 1907 původními majiteli, pány z Lichtenštejnů, ochrana přírody tu má tedy tradici.

Vrcholová partie Javořiny je bez lesa a je jediným typem horské smilkové louky v Bílých Karpatech. (Smilka tuhá – druh trávy, který zde dominuje).

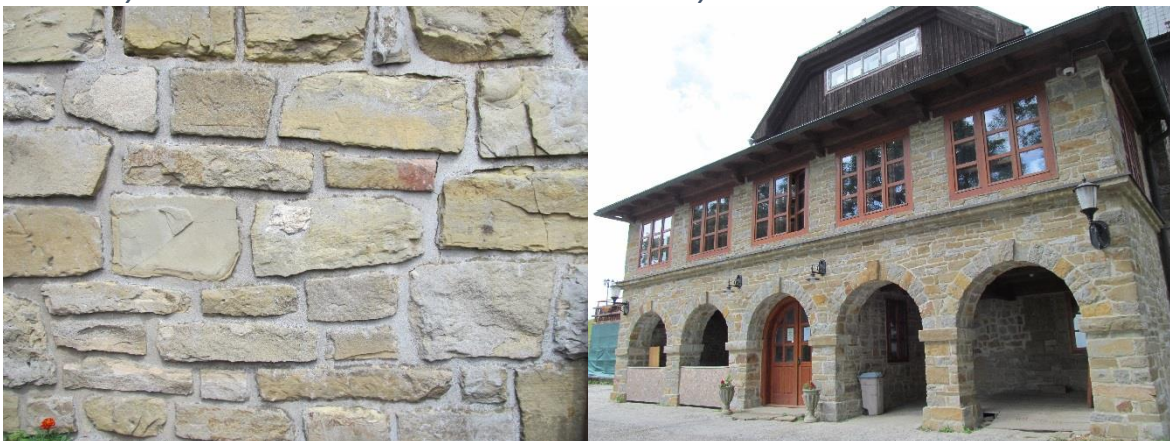
Z Javořiny lze sledovat významné tvary reliéfu části Moravy a Slovenska: za dobrého počasí uvidíme Pálavu, Chřiby, Vizovickou vrchovinou, Malé Karpaty, Povážský Inovec nebo Strážovské vrchy.

Geologickou zajímavostí jsou skalní výchozy při lesní cestě a v řečišti jedné z pramenných větví Svinárského potoka, asi 1000 m sv. od vrcholu. Jde o skalní defilé v celkové délce asi 100 m a lze zde sledovat drobně až středně zrnitého flyše javorinského souvrství, typické horniny, která buduje Javořinský hřbet. Strukturně podmíněné jsou i terasové vodopády na Veličce (pod vrcholem Javořiny těsně pod jejím pramenem) – přes řečiště běží vrstvy odolnějších hornin, které erodují pomaleji než okolí, a tak vytvářejí prahy, přes které přepadává voda. Velička tu překonává množstvím malých skalních stupňů na délce 100 m převýšení asi 80 m.

Obr. 16 Celkový pohled na plochý hřbet Javořiny, výhled na českou stranu

Obr. 17 Využití místního stavebního kamene na Holubyho chatě

1.5.9 Lom Bzince pod Javorinou

Lom se nachází nedaleko obce Bzince pod Javorinou a je zde odkryto několik typů hornin, zejména vápenců, druhohorního stáří. Horniny jsou součástí nedzovského příkrovu. Tyto sedimenty vystupují ve formě čoček nebo pruhů, v lomové stěně lze pozorovat jejich typickou vrásovou a šupinatou strukturu. V nejintenzivněji zvrásněných vápencích jsou polohy jílovců, ojediněle můžeme narazit na pyrit (někdy se pro svůj lesk nazývá kočičí zlato). V levé části lomové stěny se nacházejí světlešedé, případně hnědavé a narůžovělé vrstevnaté vápence. Jsou významné z paleontologického hlediska – vyskytují se zde např. články lilijic (Crinoidea), zbytky schránek ramenonožců (Brachiopoda) a dírkonožců (Foraminifera). Zajímavostí je, že tyto vápence jsou velmi podobné těm, které najdeme v rakouských Alpách – jsou proto označovány jako dachsteinské.

V pravé části lomu se nacházejí masivní rezavočervené krinoidové vápence (tvořené články lilijic). V první a druhé etáži lomu místy vystupují červené radiolarity (radiolaritové rohovce) – horniny, které vznikly usazováním odolných mikroskopických schránek prvoků kmene radiolaria a jejich rekrystalizací v hlubokomořském prostředí. Tyto horniny jsou velice tvrdé a odolné, pravěký člověk je využíval k výrobě štípaných nástrojů.

Lokalita je zajímavá i po mineralogické stránce – najdeme zde sedimentární Mn, Fe zrudnění jurských vápenců a pěkné vzorky krystalického kalcitu.

Obr. 18 Celkový pohled na lokalitu, pramen na dně lomu

Obr. 19 Lom v Bzincích je významnou mineralogickou lokalitou

1.5.10 Mravcové (pěnovcové prameniště)

Území je součástí evropské sítě NATURA 2000 (region Holubyho kopanice) a představuje typickou bělokarpatskou krajinu s kopanicemi a pestrá mozaikou biotopů, z nichž některé jsou evropsky významné – v případě PP Mravcové máme na mysli tzv. pěnovcová prameniště. Tato specifická prameniště vznikají na vápenitých horninách, mají zásaditou a chladnou vodu, která je bohatá na kationty vápníku, které se vysrážejí a usazují na mechu a jatrovkách. Specifická společenstva jsou vázána na pěnovce (sladkovodní vápenec vznikající ve vodních tocích) a travertinové kupy (travertin je rovněž sladkovodní vápenec, který vzniká z minerálních pramenů) ve vápencových předhůřích Karpat. Díky specifickým hydrologickým a geologickým poměrům se zde vyskytují četné chráněné druhy rostlin a živočichů, které vyžadují právě chladné, zásadité vody.

PP Mravcové představuje zbytek travertinové (pěnovcové) kupy, rozsáhlá pěnovcová prameniště jsou i důvodem ochrany. Účelem vyhlášení přírodní památky na této lokalitě je tedy zabezpečení ochrany pěnovcového refugia chráněných a ohrožených rostlin a živočichů, kteří vyžadují pro svůj život specifické podmínky.

1.5.11 Prameny a kyselky na území obce Nová Bošáca

V rámci katastrálního území Nové Bošáce se nacházejí flyšové horniny, které jsou tvořeny vrstvami pískovců, jílovců a slínovců. Tyto horniny mají různou propustnost. Specifické uložení těchto vrstev potom podmiňuje vznik četných pramenů, které však nejsou příliš vydatné. Za zmínku rozhodně stojí tři minerální prameny nacházející se na území obce:

pramen Za Predpolomou (TE – 35) se nachází na severovýchod od obce za osadou Predpoloma. Je upravený a využíván zejména a místními obyvateli jako pitná voda. Pramen v zahradě A. Vrabáka (TE – 36) se nachází u odbočky mezi obcí Nová Bošáca a osadou Predpoloma. Pramen je zachycený v dřevěném žlábků, okolí je upravené, voda pitná. Kadlub v Španej doline (TE – 37) se nachází při amfiteátru ve Španej dolině (místo, kde se konají kulturní akce). Pramen je upravený, minerální voda je využívána místními občany. Všechny tři kyselky jsou slabě mineralizované, hydrouhličitanové, uhličitě s vyšším obsahem železa a oxidu uhličitého. Mimo tyto prameny se na území obce nachází další desítky jiných pramenů a kyselky, které v podstatě určovaly rozvoj kopaničářského osídlení.

Obr. 20 Prameny na území Nové Bošáci

1.5.12 Bošácká bradla – Landrovská skala, Landrovská jaskyňa

Jako Bošácká bradla se označují výrazné skalní výchozy vápenců v okolí Nové Bošáce a Zemianského Podhradia, které se přimykají k jihovýchodnímu úpatí Bílých Karpat. Jde o odolné vápence, které byly usazeny ve druhohorách (křída, jura) a překryty mladšími sedimenty. Ve třetihorách, při horotvorných procesech byly vyzdviženy (exhumovány). Vzhledem k tomu, že vápence byly odolnější než třetihorní sedimenty (pískovce, jílovce), vytvořily význačné dominanty a skalní útvary. Bošácká bradla jsou tvořena krinoidovým vápencem, který podléhá zkrasovění.

Jednou z typických ukávek bradla je Landrovská skala, výrazný skalní suk u obce Nová Bošáca, budovaný právě odolnými vápenci bradlového pásma. Poblíž se nachází Landrovská jeskyně (již na katastrálním území Zemianského Podhradia), která je svou délkou 275 m druhou nejdelší jeskyní v bradlovém pásmu na Slovensku (výkopové práce začaly r. 1974, po odstranění vrstvy spraše byla odkryta puklina 50 cm široká a 4 m dlouhá). Jde o puklinovou jeskyni, která vznikla gravitačními procesy v bradle a do značné míry byla zvětšená uměle

odstraněním sedimentů. Hlavním hydrologickým objektem jeskyně je pramen Ignác. Jeskyně mimo jiné slouží jako úkryt netopýrů. V současné době je vzhledem k charakteru jeskyně vstup zakázaný. V okolí je ještě několik pramenů a další drobné jeskyně, žádná však nedosahuje ani zdaleka rozměrů Landrovské jeskyně; jedná se např. o Propadání při Lubinském majeri (Prepadlisko) nebo Jeskyni ve starém lomu na katastrálním území obce Lubina.

1.5.13 Haluzická tiesňava (za hranicí zájmového území)

Haluzická tiesňava (soutěska) vznikla zahlubováním Haluzického potoka do skalního podloží druhohorních vápenců. Je vytvořená hloubkovou erozí Haluzického potoka, který pramení ve flyšových horninách Bílých Karpat. Na těchto horninách (jejichž stáří se řadí do třetihor) má potok rozevřené údolí, což odpovídá skutečnosti, že jde o horniny méně odolné a snadno erodovatelné. U Haluzic však vystupuje kra druhohorních, odolných vápenců, která byla původně pohřbená pod třetihorními měkkými sedimenty, avšak postupným zařezáváním potoka a denudací obnažena. Potok při zahlubování tedy neměl jinou možnost, než se zahloubit i do odolných vápenců. Vznikla tedy úzká soutěska. Tomuto jevu se říká epigeneze. Na okrajích soutěsky vystupují skalní výchozy a ostrohy.

Intenzita zahlubování (zpětné eroze) této nevinné říčky byla natolik vysoká, že dosáhla ke korytu sousedního potoka a „ukradla“ mu vodu. Tomuto jevu se říká „říční pirátství“. Haluzický potok se původně zakousl do odolnějších vápenců, které zde vystupují a jsou součástí bradlového pásma, poté v zahlubování pokračoval i skrz hlinité břidlice. To vedlo k ještě většímu rozšiřování údolí – sypký materiál vytvářel osypy a suťové kužely, sesouval se po svazích ke dnu, na bočních svazích se vytvářely erozní rýhy, a i ty přispěly k rozšiřování údolí. Původně měla rokle rozměry asi 30 m (hloubka) a 100 m (šířka), dnes dosahuje hloubky 50 m, šířky 200 m a celkové délky asi 1 km. Rychlost eroze je zde opravdu značná, což přidává lokalitě na atraktivitě – je možné, že za pár let bude místo vypadat úplně jinak.

Pokusy odvrátit nebo alespoň zbrzdit erozi se objevily již na počátku 20. století, kdy byl vybudován systém hrázek a konec soutěsky byl uzavřen 4 m vysokou kamennou hrází. Svahy soutěsky byly zalesněny, aby se zpomalilo sesouvání. Nicméně i přesto si eroze již v minulosti vyžádala oběti – část hřbitova, věž opevněného románského kostela ze 13. století a domy po obou stranách rokle (zmiňovány v druhé polovině 18. století).

Kulturně–historickou zajímavostí je zřícenina kostelíku Všech svatých ze 13. století. Původně katolický kostel byl obehán zdí a v 16. století ho využívali protestanti. Počátkem 18. století byl navrácen katolíkům, ale vzhledem ke zchátralému stavu byl asi o sto let později uzavřen. Stěny kostela jsou budovány místním materiálem – vápence, pískovce.

Obr. 21 Skalní výchozy v Haluzické tiesňavě, systémy technických staveb

Obr. 22 Místní materiál (pískovce, jílovce, vápence) využitý na kostelíku

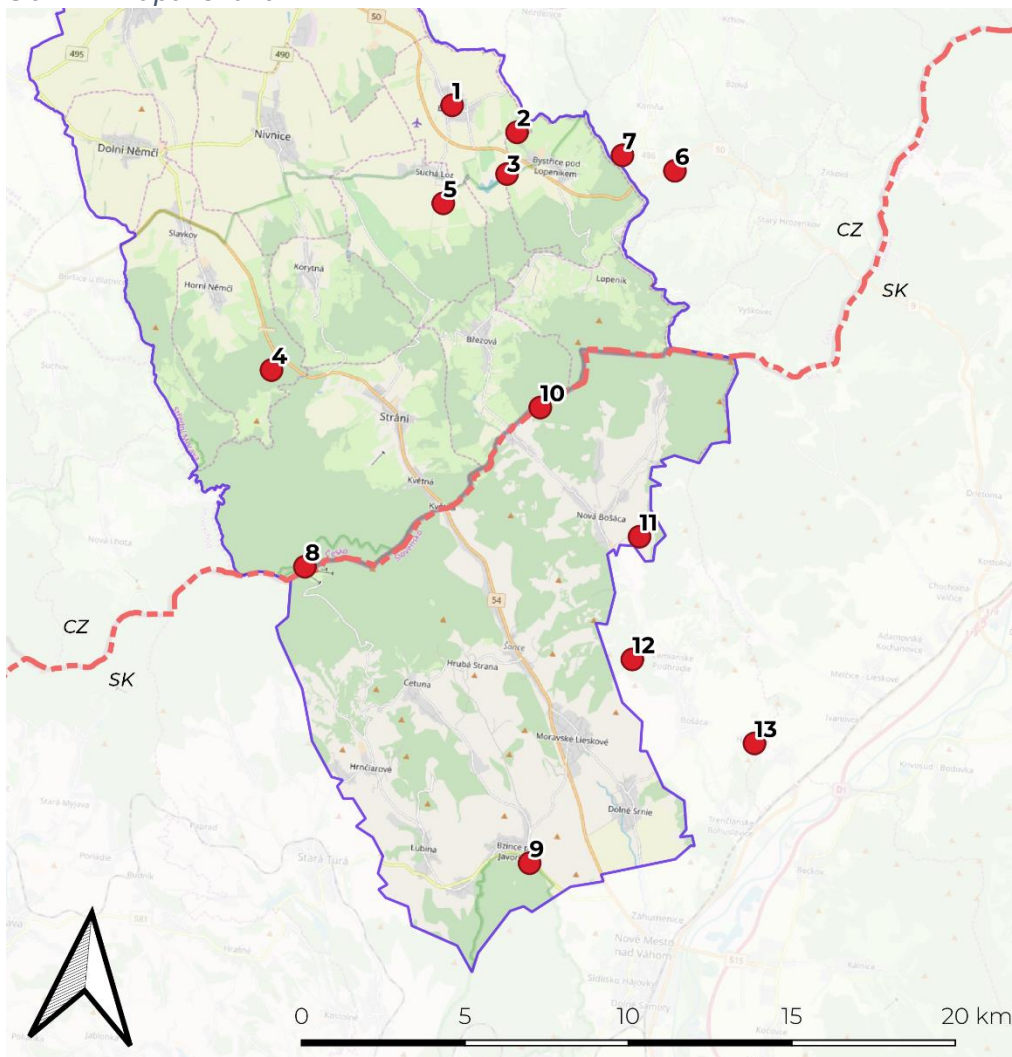
Výhledová místa

Specifickými místy, kde lze geodiverzitu studovat, jsou **výhledová místa**. V zájmovém území se nachází několik rozhleden, vyhlídek a vyhlídkových míst, odkud lze sledovat významné tvary reliéfu a je možné zasadit i geomorfologické poměry území do širšího kontextu. I tato místa mají potenciál pro rozvoj geoturismu a geovzdělávacích aktivit, mělo by s nimi tedy být počítáno jako s potenciálními zdroji.

Obr. 23 Výhled z rozhledny U Křížku (ČR) – lze pozorovat typické rysy reliéfu (střídání hřbetů a údolí); výhled z horní etáže lomu Bzince pod Javorinou (SR) – je možné rozeznat měkce zvlněnou krajinu zájmového území (v popředí) a hornatější oblast Vnitřních Karpat

Obr. 24 Mapa lokalit

Locality: 1 Hrádek, 2 Skalky u Bystřice pod Lopeníkem, 3 Remízy u Bánova, 4 Uvezené, 5 Slatina (Suchá Loz), 6 Rasová, 7 Bučník, 8 Javorina, 9 Bzince pod Javorinou (lom), 10 Mravcové: pěnovcové prameniště, 11 Prameny na území obce N. Bošáca, 12 Landrovská jaskyňa, 13 Haluzická tiesňava

2 Hodnotící část

2.1 Hodnocení potenciálu lokalit

V následujícím přehledu je zhodnocen potenciál vybraných lokalit pro geoturismus a vzdělávání v oblasti věd o Zemi. Vycházíme z konceptu „geosites/geomorphosites“ (geologické a geomorfologické lokality). Tyto lokality jsou definovány jako části zemského povrchu, které nabyly určitých hodnot díky tomu, jak byly vnímány člověkem.

Pro hodnocení potenciálu geologických a geomorfologických lokalit existuje několik metodik, které většinou dodržují následující postup:

- a) identifikace a inventarizace geolokalit (analýza map a existující literatury, terénní práce, výběr vhodných geolokalit) – viz analytická část dokumentu
- b) hodnocení (analýza přírodovědných a přidaných hodnot, analýza potenciálu k využití, SWOT analýza) – viz tato část dokumentu
- c) syntéza (návrh na racionální a udržitelné využití lokalit, zhodnocení dopadů, rizik, návrhy na propagaci lokality, na legislativní ochranu nebo návrh geodidaktických aktivit) – viz návrhová část dokumentu.

Dílčí hodnotící kritéria jsou zpravidla rozdělena do několika skupin:

- 1) přírodovědné (vědecké) hodnoty
 - a. integrita (současný stav) lokality, stav zachování dílčích komponent geodiverzity
 - b. reprezentativnost (tvaru, procesu, horniny)
 - c. jedinečnost v rámci území
 - d. diverzita (počet) dílčích geologických a geomorfologických fenoménů na lokalitě
 - e. znalost místa, vědecké publikace o lokalitě
 - f. paleogeografický, paleoklimatický nebo paleoenvironmentální význam (lokalita umožňuje studovat minulé procesy)
- 2) přidané hodnoty
 - a. ekologická hodnota (vazby specifických druhů a habitatů na lokalitu)
 - b. estetická hodnota
 - c. kulturní hodnota
 - i. historická, archeologická (naleziště, dějiště historické události)
 - ii. umělecká (lokalita jako zdroj inspirace, existence básní, obrazů)
 - iii. spirituální (přesah do mytologie, posvátná místa, legendy, religiózní význam)
 - iv. ostatní kulturní hodnoty (např. v případě lomů využití místního kamene, existence toponym souvisejících s lokalitou)
- 3) vzdělávací hodnoty
 - a. viditelnost tvaru, procesu, jevu
 - b. srozumitelnost, názornost (reprezentativnost ve smyslu pochopení jevu, tvaru, procesu laickou veřejností)
 - c. existující pedagogické a didaktické aktivity na lokalitě

- 4) turistické hodnoty
 - a. dostupnost
 - b. bezpečnost
 - c. přítomnost turistické infrastruktury
 - d. existence podpůrných produktů
 - e. propagace lokalit
 - f. návštěvnost
 - g. současné využívání lokality

- 5) ochranné hodnoty
 - a. legislativní ochrana lokality
 - b. současné hrozby, rizika na lokalitě (ať už přírodní nebo antropogenní)

Uvedená kritéria lze bodovat, avšak pro účely tohoto dokumentu byla zvoleno kvalitativní zhodnocení potenciálu lokalit. Následující část podává přehled hodnocení potenciálu u lokalit popsaných v analytické části dokumentu.

2.1.1 Hrádek (Bánov)

- 1) přírodovědné (vědecké) hodnoty
 - a. integrita: omezená (původní tvar reliéfu značně pozměněn lidskou činností)
 - b. reprezentativnost: lokalita je jednou z typických lokalit, kde lze studovat neogenní vulkanismus (největší a charakteristický projev vulkanické činnosti v zájmovém území)
 - c. jedinečnost: v rámci zájmového území se jedná o jednu z mála výrazných lokalit budovanou třetihorními sopečnými horninami (samotné třetihorní vulkanity se však vyskytují i jinde)
 - d. vnitřní diverzita (jevy a procesy, které lze na lokalitě vidět): vulkanismus, typické sopečné horniny (andezit), typické minerály (porcelanit), rozdílná odolnost hornin, eroze, antropogenní tvar reliéfu, v malé míře současné geomorfologické procesy (opadávání sutí), paleogeografický význam (vývoj reliéfu v třetihorách, souvislost s alpským vrásněním)
- 2) přidané hodnoty
 - a. ekologická hodnota: nepříliš vysoká (běžné byliny, náletová vegetace)
 - b. estetická hodnota: skalnatý (a stále výrazný) výchoz tvoří dominantu obce, specifická barevnost samotného materiálu budujícího lokalitu
 - c. kulturní hodnota
 - i. historická, archeologická: na místě stál středověký hrad, historie těžby
 - ii. umělecká, spirituální: tři kříže na vrcholu jako symbol smíření, pravděpodobně posvátné místo v minulosti (díky nápadné morfologii)
 - iii. ostatní kulturní hodnoty: vliv morfologie lokality na umístění hradu, lokalita dotváří typický vzhled obce
- 3) vzdělávací hodnoty
 - a. viditelnost: výborná (samotný výchoz i dílčí horniny)
 - b. srozumitelnost, názornost: z hlediska morfologie (vulkanismus, odolnost hornin) snadno pochopitelné, horniny a jejich složení je nutno přiblížit
 - c. již existující pedagogické a didaktické aktivity: exkurzní lokalita
- 4) turistické hodnoty

- a. dostupnost: výborná (lokalita je ve středu obce, za hřbitovem)
 - b. bezpečnost: dobrá
 - c. infrastruktura: lokalita se nachází v obci, kde je i základní turistická infrastruktura (omezené kapacity ubytování v soukromí, stravování)
 - d. existence podpůrných produktů, propagace lokality: informace snadno dohledatelné na různých webových stránkách, lokalita často propagována jako místní zajímavost
 - e. současné využívání: chráněné území, exkurzní lokalita, turistická zajímavost (dříve skládka odpadů)
- 5) ochranné hodnoty
- a. legislativní ochrana: PP
 - b. současné hrozby: zarůstání náletem, v menší míře drobné projevy vandalismu (odpadky)

2.1.2 Skalky (Bystřice pod Lopeníkem)

- 1) přírodovědné (vědecké) hodnoty
- a. integrita: průměrně zachovalá lokalita – hlavní komponenty geodiverzity jsou viditelné, ale ve spodní části lokalita postupně podléhá degradaci
 - b. reprezentativnost: typická lokalita, kde lze vidět rytmické střídání flyšových hornin a průnik vulkanických hornin
 - c. jedinečnost: jedna z nejlepších ukázek odkryvu flyšových hornin v zájmovém území (podobných odkryvů je více, ale tento je díky pestrosti vrstev ojedinělý)
 - d. vnitřní diverzita: flyšové horniny, průnik vulkanického tělesa (trachyandezit), mineralogie (porcelanit v místě kontaktu), eroze, antropogenní tvar reliéfu, současné geomorfologické procesy (výrazné opadávání sutí, tvorba osypů)
- 2) přidané hodnoty
- a. ekologická hodnota: průměrná (typický lesní porost)
 - b. estetická hodnota: vysoká (zejména díky střídání barevných pruhů hornin)
 - c. kulturní hodnota
 - i. historická, archeologická: historie těžby
 - ii. umělecká, spirituální: boží muka, kapličky, k nimž se váže legenda
 - iii. ostatní kulturní hodnoty: nezjištěno
- 3) vzdělávací hodnoty
- a. viditelnost: omezená (vegetace, suťové osypy), zblízka jsou však jednotlivé proužky hornin a kontakt s trachyandezitem rozpoznatelné
 - b. srozumitelnost, názornost: horniny a jejich složení je nutno přiblížit, stejně tak proces kontaktní metamorfózy
 - c. již existující pedagogické a didaktické aktivity: exkurzní lokalita
- 4) turistické hodnoty
- a. dostupnost: lokalita je sice dostupná po lesní cestě, ale k samotnému odkryvu je nutné jít úzkou pěšinou
 - b. bezpečnost: příkrý svah a suťové osypy znemožňují pohodlnou a bezpečnou chůzi poblíž odkryvu
 - c. infrastruktura: obec Bystřice pod Lopeníkem se nachází do 2 km od lokality a je vybavena základní turistickou infrastrukturou

- c. existence podpůrných produktů, propagace lokality: informace snadno dohledatelné na různých webových stránkách, lokalita často propagována jako místní zajímavost
 - d. současné využívání: chráněné území, exkurzní lokalita, turistická zajímavost
- 5) ochranné hodnoty
- a. legislativní ochrana: PP
 - b. současné hrozby: zarůstání lomu vegetací, opadávání úlomků, jejich hromadění na úpatí, eroze

2.1.3 Remízy u Bánova (Bánov)

- 1) přírodovědné (vědecké) hodnoty
- a. integrita: andezitové výchozy jsou často zarostlé a v terénu nepříliš znatelné
 - b. reprezentativnost: ukázka třetihorní vulkanické činnosti, výchozy odolnějších hornin
 - c. jedinečnost: jedna z několika lokalit v zájmovém území, kde se lze s třetihorními vulkanity setkat, svým rozsahem je však jen průměrně významná
 - d. vnitřní diverzita: vulkanismus, typické vulkanické horniny, stará těžba, málo nápadné antropogenní tvary reliéfu, místy zatopené lůmky
- 2) přidané hodnoty
- a. ekologická hodnota: lokalita je významná z ekologického hlediska (suché stráně orientované k jihu jsou domovem vzácných druhů, habitat bourovce trnkového)
 - b. estetická hodnota: v širším kontextu – střídání drobných skalek a křovité vegetace nad vodní nádrží – výrazná strukturace prostoru díky přítomnosti vodní nádrže
 - c. kulturní hodnota
 - i. historická, archeologická: keltské hradiště, pravděpodobně zde stávala tvrz a ves Ordějov, historický mlýn, drobné těžby
 - ii. umělecká, spirituální: nezjištěno
 - iii. ostatní kulturní hodnoty: nezjištěno
- 3) vzdělávací hodnoty
- a. viditelnost: omezená (skalní výchozy jsou často zarostlé vegetací)
 - b. srozumitelnost, názornost: vulkanismus a odolnost hornin lze vysvětlit snadno, na lokalitě je však kvůli viditelnosti názornost omezená, vhodná interpretace vztahů skalního podloží a ekologických aspektů by mohla usnadnit porozumění specifikům lokality
 - c. již existující pedagogické a didaktické aktivity: nezjištěno
- 4) turistické hodnoty
- a. dostupnost: nepříliš dobrá (síť pěšin, neznačeno)
 - b. bezpečnost: průměrná
 - c. infrastruktura: lokalita se nachází cca 2 km od obce Suchá Loz, kde jsou ubytovací kapacity a omezené možnosti stravování
 - d. existence podpůrných produktů, propagace lokality: lokalita je propagována spíše jako rekreační (koupání) a ekologická
 - e. současné využívání: chráněné území rekreace (přírodní koupaliště)
- 5) ochranné hodnoty

- a. legislativní ochrana: PP, Natura 2000
- b. současné hrozby: zarůstání výchozů vegetací, nedostatečná interpretace lokality v kontextu geodiverzity

2.1.4 Uvezené (Horní Němčí)

1) přírodovědné (vědecké) hodnoty

- a. integrita: dobrá, dílčí jevy a procesy jsou dobře zachované
- b. reprezentativnost: lokalita je typickou ukázkou sesuvného území/prameniště.
- c. jedinečnost: v rámci území podobné lokality existují, ale tato je asi nejtypičtější a nejlépe zachovalá
- d. vnitřní diverzita: prameniště, svahové pochody a jejich důsledky, sesuvy, mikroformy reliéfu (mechanoglyfy, pukliny), vliv geomorfologických procesů na dřeviny (deformace kmenů stromů), poblíž studánka (pramen) Za lesem

2) přidané hodnoty

- a. ekologická hodnota: typický smíšený listnatý les s bohatou dřevinnou skladbou, chráněné druhy rostlin
- b. estetická hodnota: průměrná (lesní porost)
- c. kulturní hodnota
 - i. historická, archeologická: nezjištěno
 - ii. umělecká, spirituální: nezjištěno
 - iii. ostatní kulturní hodnoty: odraz dílčích jevů a procesů (sesuvy) v názvu lokality

3) vzdělávací hodnoty

- a. viditelnost: dobrá (prameniště, svahové procesy a jejich důsledky, mikroformy)
- b. srozumitelnost, názornost: prameniště, vrstvené prameny – srozumitelné a názorné; jejich vznik lze snadno vysvětlit, mikroformy reliéfu a svahové procesy – průměrná srozumitelnost, je nutné dodat stručný popis a interpretaci
- c. již existující pedagogické a didaktické aktivity: nezjištěno

4) turistické hodnoty

- a. dostupnost: relativně dobrá (autobusem, autem), lesní cesta, turistická značka
- b. bezpečnost: bez problémů
- c. infrastruktura: obec Strání s turistickou infrastrukturou (ubytování, stravování) cca 4 km, obec Horní Němčí 4 km
- d. existence podpůrných produktů, propagace lokality: informace o lokalitě dohledatelné na webu, propagace lokality jako turistického cíle
- e. současné využívání: chráněné území, turistická zajímavost (v omezené míře)

5) ochranné hodnoty

- a. legislativní ochrana: PP
- b. současné hrozby: výrazné hrozby nejsou

2.1.5 Slatina (Suchá Loz)

1) přírodovědné (vědecké) hodnoty

- a. integrita: současný stav pramene je dobrý
- b. reprezentativnost: typická ukáзка pramene mineralizovaných vod

- c. jedinečnost: v rámci oblasti se jedná o jeden z několika pramenů (poblíž se nacházejí další, ale složení je odlišné)
 - d. vnitřní diverzita: nízká (pouze prameny)
- 2) přidané hodnoty
- a. ekologická hodnota: nezjištěno
 - b. estetická hodnota: nezjištěno
 - c. kulturní hodnota:
 - i. historická, archeologická: pramen využíván již ve středověku, různými majiteli stáčen do lahví, v těsné blízkosti byly zbudovány i lázně
 - ii. umělecká, spirituální: nezjištěno
 - iii. ostatní kulturní hodnoty: jeden z „typických atributů“ obce Suchá Loz
- 3) vzdělávací hodnoty
- a. viditelnost: dobrá
 - b. srozumitelnost, názornost: vznik pramenů by bylo vhodné vysvětlit, běžný návštěvník bere přítomnost pramenu jako fakt, nedozví se podrobnější informace o hydrogeologických poměrech
 - c. již existující pedagogické a didaktické aktivity: pouze informační tabule u pramene
- 4) turistické hodnoty
- a. dostupnost: výborná (nachází se na jihovýchodním okraji obce, dostupné jak autem, tak autobusovou dopravou – autobusová zastávka cca 1 km)
 - b. bezpečnost: bez problémů
 - c. infrastruktura: pramen je podchycen, je zde altánek a přístupové schodiště
 - d. existence podpůrných produktů, propagace lokality: upoutávka na minerální vodu přímo v obci i na webových stránkách, na místě jsou informační panely (zaměřené spíše na historické využívání pramene)
 - e. současné využívání: lidé z blízkého okolí sem pravidelně pro vodu jezdí, spíše využívání zdroje než jeho environmentálně–vzdělávací hodnoty
- 5) ochranné hodnoty
- a. legislativní ochrana: ne
 - b. současné hrozby: kontaminace, změna majitele

2.1.6 Lom Rasová (za hranicí zájmového území)

- 1) přírodovědné (vědecké) hodnoty
- a. integrita: současný stav je ucházející
 - b. reprezentativnost: typická ukázka antropogenního tvaru (lom na pískovec), typická ukázka hornin vyskytujících se v zájmovém území
 - c. jedinečnost: v zájmovém území je více lomů, ale Rasová umožňuje pískovec a dílčí jevy sledovat poměrně zblízka.
 - d. vnitřní diverzita: střídání pískovce a jílovce, mikroformy na pískovci, hydrologická složka – zatopené dno lomu, svahové procesy
- 2) přidané hodnoty
- a. ekologická hodnota: řada chráněných rostlin a živočichů (např. vstavačovité), místo rozmnožování obojživelníků
 - b. estetická hodnota: skalní amfiteátr, částečně zatopený vodou, vizuálně atraktivní místo
 - c. kulturní hodnota:

- i. historická, archeologická: historie dobývání, antropogenní tvary reliéfu, stará těžba
 - ii. umělecká, spirituální: nezjištěno
 - iii. ostatní kulturní hodnoty: nezjištěno
- 3) vzdělávací hodnoty
 - a. viditelnost: velice dobrá
 - b. srozumitelnost, názornost: dobrá, střídání pískovců a jílovců by snad zasloužilo lepší vysvětlení, stejně tak antropogenní tvary reliéfu (aby nedošlo k desinterpretaci ohledně způsobu vzniku skalních odkryvů)
 - c. již existující pedagogické a didaktické aktivity: lokalita je oblíbeným výletním místem pro místní školy, zejména při výuce biologie (místo výskytu chráněných druhů, rozmnožování obojživelníků)
- 4) turistické hodnoty
 - a. dostupnost: docela dobrá – v dochozí vzdálenosti od parkoviště u motorestu Rasová, cca 400 m je zastávka autobusu (Nový Dvůr)
 - b. bezpečnost: je třeba dbát zvýšené pozornosti při pohybu na okrajích amfiteátru (nebezpečí pádu)
 - c. infrastruktura: červená turistická značka vede poblíž, ale nejsou na ní žádné informace o lokalitě (např. odbočka, šipka), v místě je
 - d. existence podpůrných produktů, propagace lokality: informace na webových stránkách, na lokalitě je informační panel zaměřený na přírodní poměry lokality a důvody ochrany
 - e. současné využívání: rekreace, turismus, exkurze
- 5) ochranné hodnoty
 - a. legislativní ochrana: PP
 - b. současné hrozby: zarůstání stěn náletem, změna chemického složení vod – změna biotopu, ohrožení populace obojživelníků

2.1.7 Lom Bučník (za hranicí zájmového území)

- 1) přírodovědné (vědecké) hodnoty
 - a. integrita: celkový stav lokality je ucházející
 - b. reprezentativnost: typický antropogenní tvar (lom), typické horniny zájmového území (andezit, porcelanity atd.)
 - c. jedinečnost: v zájmovém území je více andezitových lomů (lumků), ale Bučník je svou rozlohou největší
 - d. vnitřní diverzita: antropogenní tvary reliéfu, výskyt typických hornin a minerálů
- 2) přidané hodnoty
 - a. ekologická hodnota: v okolí lomu smíšený les
 - b. estetická hodnota: vzhledem k tomu, že těžba zde stále probíhá, je estetická hodnota lokality neurčitelná; v budoucnosti by však mohl být lom ponechán vlastnímu vývoji, skalní stěny by se tak mohly stát zajímavým krajinným prvkem
 - c. kulturní hodnota:
 - i. historická, archeologická: historie těžby, poblíž je hrad Zuvačov a další drobné lomy na vulkanity
 - ii. umělecká, spirituální: nezjištěno

iii. ostatní kulturní hodnoty: historie těžby a vědeckých výzkumů

3) vzdělávací hodnoty

- a. viditelnost: velice dobrá
- b. srozumitelnost, názornost: názorná ukázka hornin typických pro tento region
- c. již existující pedagogické a didaktické aktivity: lokalita je uváděna jako významná geologická lokalita v rámci databáze ČGS a objevuje se i v geologických průvodcích na Moravě (Štelcl, Vávra); exkurzní lokalita

4) turistické hodnoty

- a. dostupnost: poněkud omezená (lom je soukromý, je nutné vstup dohodnout s majitelem)
- b. bezpečnost: diskutabilní (aktivní těžba, odlamování úlomků)
- c. infrastruktura: poblíž turistická značená cesta, autem se lze dostat až na místo
- d. existence podpůrných produktů, propagace lokality: lokalita zmíněna na webových stránkách, není však propagována vzhledem k probíhající těžbě
- e. současné využívání:

5) ochranné hodnoty

- a. legislativní ochrana: není
- b. současné hrozby: v budoucnosti nevhodná revitalizace (rekultivace) – zavezení lomové jámy, zarovnaní svahů, osázení stromů

2.1.8 Javorina (česko-slovenská lokalita)

1) přírodovědné (vědecké) hodnoty

- a. integrita: současný stav je dobrý
- b. reprezentativnost: typická ukázka protáhlého hřbetu a údolí
- c. jedinečnost: docela častý tvar reliéfu
- d. vnitřní diverzita: inverze reliéfu, hřbety/údolní zářezy, pramen Veličky, drobné výchozy hornin ve svazích a v údolních zářezech

2) přidané hodnoty

- a. ekologická hodnota: smíšený les, louka na temeni, výskyt chráněných druhů
- b. estetická hodnota: vysoká – zejména díky existenci četných výhledových míst
- c. kulturní hodnota:
 - i. historická, archeologická: hřbet je chápán jako tradičně vymezená hranice ČR – SR, poblíž Holubyho chata – využití místního materiálu, tradiční turistická destinace
 - ii. umělecká, spirituální: inspirace pro lidové písně, básně
 - iii. ostatní kulturní hodnoty: historie kopaničářského osídlení v Bílých Karpatech

3) vzdělávací hodnoty

- a. viditelnost: dobrá
- b. srozumitelnost, názornost: samotné tvary reliéfu jsou srozumitelné, názorné, ale proces vzniku je komplikovanější (inverze reliéfu, rozdílná odolnost hornin vůči erozi, vznik strží a pramenů) – vhodné vysvětlit
- c. již existující pedagogické a didaktické aktivity: nezjištěno

4) turistické hodnoty

- a. dostupnost: dobrá (ze slovenské strany autem k Holubyho chatě), z české strany cyklostezky a turistické cesty
- b. bezpečnost: bez problémů

- c. infrastruktura: značené cesty, informační panely, základní zázemí pro turisty, Holubyho chata – restaurace, ubytování
 - d. existence podpůrných produktů, propagace lokality: regionálně známá lokalita, dostupné informace na webových stránkách
 - e. současné využívání: turistika, rekreace (vč. zimních sportů)
- 5) ochranné hodnoty
- a. legislativní ochrana: NPR
 - b. současné hrozby: intenzifikace turismu

2.1.9 Lom Bzince pod Javorinou

- 1) přírodovědné (vědecké) hodnoty
- a. integrita: současný stav lokality je dobrý, i když samotný lom je částečně zarostlý náletovými dřevinami
 - b. reprezentativnost: typická ukázka vápencových hornin bradlového pásma
 - c. jedinečnost: jeden z několika lomů na vápenec v zájmovém území
 - d. vnitřní diverzita: antropogenní tvary, skalní výchozy (bradla), několik typů vápence, mineralogická lokalita, aktivní procesy (tvorba suťových akumulací), prameny na úpatí
- 2) přidané hodnoty
- a. ekologická hodnota: teplomilná květena, náletové dřeviny, sekundární sukcese
 - b. estetická hodnota: výchozy skal se střídají s vegetací; estetická hodnota je vysoká i na mikro–úrovni (kalcitové výplně puklin)
 - c. kulturní hodnota:
 - i. historická, archeologická: historie těžby
 - ii. umělecká, spirituální: nezjištěno
 - iii. ostatní kulturní hodnoty: nezjištěno
- 3) vzdělávací hodnoty
- a. viditelnost: dobrá, i když místy omezená vlivem vegetace
 - b. srozumitelnost, názornost: typická ukázka lomu a aktivních procesů – skalní řízení, opadávání úlomků, akumulace suti při úpatí a na svazích
 - c. již existující pedagogické a didaktické aktivity: nezjištěno
- 4) turistické hodnoty
- a. dostupnost: průměrná (auto lze zaparkovat u hlavní silnice nebo přímo v obci a dojít cca 1 km pěšky, poblíž lokality je autobusová zastávka)
 - b. bezpečnost: pohyb po svazích (etážích) může být nebezpečný kvůli opadávání suti, případně kvůli skalnímu řízení
 - c. infrastruktura: v blízké obci Bzince základní turistická infrastruktura
 - d. existence podpůrných produktů, propagace lokality: základní informace na webu (amatérská stránka věnující se geologii a mineralogii), informace na stránkách Slovenské geologické služby
 - e. současné využívání: ojedinele rekreace nebo sběrači minerálů
- 5) ochranné hodnoty
- a. legislativní ochrana: není
 - b. současné hrozby: zarůstání náletem, svahové procesy

2.1.10 Mravcové (pěnovcové prameniště)

- 1) přírodovědné (vědecké) hodnoty
 - a. integrita: současný stav lokality je docela dobrý, ale geovědní složka není dobře rozpoznatelná (pouze prameny)
 - b. reprezentativnost: typická ukázka, jak geodiverzita (resp. chemismus) podmiňuje biotu (specifické podloží – pěnovec – a jeho vliv na utváření ekosystémů), reprezentativní pěnovcové prameniště, součást regionu Natura 2000
 - c. jedinečnost: v rámci zájmového území jedno z mála
 - d. vnitřní diverzita: pěnovec, prameniště
- 2) přidané hodnoty
 - a. ekologická hodnota: specifická vegetace pěnovcových pramenišť
 - b. estetická hodnota: průměrná (louka ve svahu), zajímavá spíše na mikroúrovni
 - c. kulturní hodnota:
 - i. historická, archeologická: nezjištěno
 - ii. umělecká, spirituální: nezjištěno
 - iii. ostatní kulturní hodnoty: nezjištěno
- 3) vzdělávací hodnoty
 - a. viditelnost: omezená
 - b. srozumitelnost, názornost: je nutné dodat popis a interpretaci geovědní složky lokality, jinak je pro běžného návštěvníka geovědní složka lokality (resp. význam geodiverzity na této lokalitě) málo pochopitelná
 - c. již existující pedagogické a didaktické aktivity: nezjištěno
- 4) turistické hodnoty
 - a. dostupnost: v dochozí vzdálenosti od hlavní silnice (N. Bošáca – Březová, hraniční přechod), kde lze parkovat; vede tudy i značená cyklotrasa
 - b. bezpečnost: bez omezení, pouze v období intenzivních dešťů omezený přístup
 - c. infrastruktura: chybí (vyjma cyklotrasy)
 - d. existence podpůrných produktů, propagace lokality: lze najít odborné informace o lokalitě (lokalita je PP)
 - e. současné využívání: v omezené míře turistika, vědecké účely (zejména biologie)
- 5) ochranné hodnoty
 - a. legislativní ochrana: PP, součást Natura 2000
 - b. současné hrozby: změna využití lokality, změny hydrického režimu

2.1.11 Prameny a kyselky na území obce Nová Bošáca

- 1) přírodovědné (vědecké) hodnoty
 - a. integrita: současný stav je ucházející
 - b. reprezentativnost: typické prameny (kyselky)
 - c. jedinečnost: v zájmovém území se nachází podobných pramenů více (nejen na území obce N. Bošáca)
 - d. vnitřní diverzita: prameny
- 2) přidané hodnoty
 - a. ekologická hodnota: nezjištěno
 - b. estetická hodnota: nezjištěno
 - c. kulturní hodnota:

- i. historická, archeologická: významný zdroj vody pro místní obyvatele, v samotné obci je množství drobných kulturních památek, ale nespojuje přímo s prameny
 - ii. umělecká, spirituální: pověsti o vzniku pramenů
 - iii. ostatní kulturní hodnoty: nezjištěno
- 3) vzdělávací hodnoty
 - a. viditelnost: dobrá (ovšem ne v období sucha, kdy prameny netečou)
 - b. srozumitelnost, názornost: samotný pramen je rozeznatelný, ale hydrogeologické podmínky a vznik by bylo vhodné vysvětlit
 - c. již existující pedagogické a didaktické aktivity: nezjištěno
- 4) turistické hodnoty
 - a. dostupnost: dobrá (autem), některé prameny jsou však situovány na soukromých pozemcích
 - b. bezpečnost: bez problémů
 - c. infrastruktura: pouze základní v obci
 - d. existence podpůrných produktů, propagace lokality: informace na webových stránkách obce a na webových stránkách zaměřených na studánky
 - e. současné využívání: místní obyvatelé – zdroj vody, velice omezené využití pro turismus a vzdělávání
- 5) ochranné hodnoty
 - a. legislativní ochrana: nezjištěno
 - b. současné hrozby: kontaminace, sucho, změny hydrického režimu

2.1.12 Bošácká bradla – Landrovská skala, Landrovská jaskyňa

- 1) přírodovědné (vědecké) hodnoty
 - a. integrita: ucházející stav
 - b. reprezentativnost: krasová jeskyně vč. typických tvarů reliéfu
 - c. jedinečnost: nejdelší jeskyně v bradlovém pásmu
 - d. vnitřní diverzita: množství typických krasových forem reliéfu (vč. mikroforem)
- 2) přidané hodnoty
 - a. ekologická hodnota: útočiště netopýrů
 - b. estetická hodnota: nezjištěno
 - c. kulturní hodnota:
 - i. historická, archeologická: nezjištěno
 - ii. umělecká, spirituální: nezjištěno
 - iii. ostatní kulturní hodnoty: nezjištěno
- 3) vzdělávací hodnoty
 - a. viditelnost: omezená
 - b. srozumitelnost, názornost: průměrná
 - c. již existující pedagogické a didaktické aktivity: nezjištěno
- 4) turistické hodnoty
 - a. dostupnost: v současnosti nepřístupná lokalita
 - b. bezpečnost: možnost vstupu jen pro jeskyňáře, vstup na vlastní nebezpečí
 - c. infrastruktura: v blízkých obcích
 - d. existence podpůrných produktů, propagace lokality: ne
 - e. současné využívání: uzavřená jeskyně, vstup povolen jen jeskyňářům
- 5) ochranné hodnoty

- a. legislativní ochrana: v rámci obecné ochrany přírody (ze zákona)
- b. současné hrozby: nelegální vstupy, řízení

2.1.13 Haluzická tiesňava (za hranicí zájmového území)

- 1) přírodovědné (vědecké) hodnoty
 - a. integrita: současný stav lokality je dobrý
 - b. reprezentativnost: typická ukázka procesů a jevů: říční eroze, říční pirátství, krasové jevy, rozdílná odolnost hornin, kaňon, strže
 - c. jedinečnost: v rámci oblasti ojedinělý jev
 - d. vnitřní diverzita: viz výše (fluviální činnost, eroze, kras)
- 2) přidané hodnoty
 - a. ekologická hodnota: díky specifickým mikroklimatickým podmínkám se zde vyskytují stínomilné a chladnomilnější rostliny než v okolí
 - b. estetická hodnota: vysoká (kaňon, skalní výchozy)
 - c. kulturní hodnota:
 - i. historická, archeologická: poblíž opuštěný kostel (využití místního materiálu), systém technických zábran
 - ii. umělecká, spirituální: nezjištěno
 - iii. ostatní kulturní hodnoty: nezjištěno
- 3) vzdělávací hodnoty
 - a. viditelnost: dobrá (jak důsledky eroze, tak krasové jevy a skalní výchozy)
 - b. srozumitelnost, názornost: jevy a procesy jsou názorné a srozumitelné i díky současné interpretaci (informační panely, naučná stezka)
 - c. již existující pedagogické a didaktické aktivity: naučná stezka, informace lze najít na různých webových stránkách, exkurzní lokalita pro školy z blízkého okolí
- 4) turistické hodnoty
 - a. dostupnost: výborná (lze zaparkovat v dochozí vzdálenosti), turistická značka, naučná stezka
 - b. bezpečnost: ucházející (v deštivém období nedobře schůdné cesty)
 - c. infrastruktura: turistické značky, informační panely, turistický přístřešek, v blízkých obcích základní turistická infrastruktura, poblíž je rozhledna
 - d. existence podpůrných produktů, propagace lokality: webové stránky
 - e. současné využívání: turismus, rekreace, vzdělávání
- 5) ochranné hodnoty
 - a. legislativní ochrana: PP
 - b. současné hrozby: pokračující eroze může změnit vzhled lokality, intenzifikace turismu, nevhodné chování návštěvníků

2.2 SWOT analýza geodiverzity celé oblasti

SWOT analýza umožňuje stanovit silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby. Následující SWOT analýza byla vypracována na základě hodnocení lokalit, na základě znalosti celého území (např. všeobecná dostupnost/propustnost krajiny, síť značených stezek, propagace lokalit) a na základě diskuzí s místními aktéry. Závěrečné jednání ke SWOT analýze proběhlo 11. 12. 2019 a výsledky jsou zapracovány v níže uvedené tabulce. Společně s hodnocením lokalit slouží jako východisko pro návrhovou část.

<p>Silné stránky</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. harmonická krajina s dobře zachovalou přírodou 2. geodiverzita jako sjednocující přeshraniční prvek (podobná geologická stavba, tvary reliéfu) 3. vysoké přidané hodnoty u dílčích lokalit (např. hodnoty ekologické – pěnovcová prameniště, hodnoty kulturní – historie těžby, existence středověkých hradíšť a zaniklých tvrzí, přítomnost pramenů na české i slovenské straně, kde jsou vnímány jako součást identity) 4. zejména antropogenní tvary reliéfu představují most mezi přírodním a kulturním dědictvím oblasti 5. existující síť značených stezek, dobrá „propustnost“ krajiny, základní turistická infrastruktura 6. zájmové území netrpí přemírou návštěvnosti 7. dostačující legislativní ochrana vybraných geologických a geomorfologických lokalit 8. existující propagace některých zajímavých lokalit 9. zájem lokálních aktérů o racionální a udržitelné využívání geodiverzity, tradice přeshraniční spolupráce 	<p>Slabé stránky</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. geodiverzita není výrazným turistickým lákadlem 2. na první pohled je území litologicky i morfologicky nepříliš rozmanité; vnitřní diverzita je však vysoká 3. některé lokality jsou hůře dostupné a vybavené, geovědní fenomény jsou zde špatně viditelné 4. nutnost adekvátní interpretace geodiverzity na vybraných lokalitách i při pohledech do krajiny 5. geodiverzita není zatím rozpoznána jako zdroj pro udržitelný turismus 6. nepropojení přírodovědných a přidaných hodnot při propagaci lokalit (chybí kontext z hlediska neživé přírody např. u kulturních lokalit nebo u lokalit významných z hlediska neživé přírody) 7. již se projevují vlivy klimatické změny na některé složky geodiverzity (např. prameny jsou ohroženy suchem) 8. skládky na území starých lomů 9. problém s údržbou lokalit – na některá místa se lze jen těžko dostat s odpovídající technikou
<p>Příležitosti</p> <ol style="list-style-type: none"> a. oblast jako klidná turistická alternativa k žádanějším destinacím b. propagace vzájemných vztahů geodiverzita – biodiverzita – kultura může posílit zájem o problematiku geodiverzity c. poznání geodiverzity zájmového území může přispět k posílení sounáležitosti s regionem d. užší přeshraniční spolupráce e. geoturistický a geovzdělávací potenciál (resp. potenciál pro environmentální vzdělávání) může být využitý jak návštěvníky, tak místními (např. školy, zájmová sdružení) f. rozumný rozvoj geoturistických aktivit může mírně podpořit ekonomický rozvoj regionu (např. lokální produkty navázané na geodiverzitu) g. propojení botanických exkurzí a exkurzí týkajících se geodiverzity (např. pro místní obyvatele nebo i učitele) h. možnost prezentovat výsledky na webu místních aktérů i. přesahy do akcí na národní úrovni (např. Uklidme Česko) j. využití stávajících turistických atrakcí k propagaci geodiverzity (např. drobné geologické expozice u rozhleden) 	<p>Hrozby</p> <ol style="list-style-type: none"> a. nevhodný management některých lokalit může vést k degradaci nebo zániku některých geovědních fenoménů (např. zhoršení viditelnosti kvůli přerůstající vegetaci) b. nezájem dalších místních aktérů o rozvoj geoturismu a racionální využití geodiverzity pro environmentální vzdělávání c. vliv klimatické změny: v budoucnu možné vyčerpání zásob podzemní vody vlivem zvýšené spotřeby d. nedostatečné možnosti, jak řešit skládky na území starých lomů e. nedostatečná údržba a tím pádem zanedbání významných složek geodiverzity (např. prameny)

3 Návrhy na využívání a propagaci geodiverzity v území

- 1) Propagace geodědictví
 - a. Informační materiál o geodiverzitě, jeho distribuce na obce, MAS Východní Slovácko, Mikroregion Javorina, školy, zájmové organizace
 - b. Postery informující o geodiverzitě na české a slovenské straně hranice
 - i. „Geodiverzita nezná hranic“ – poster zaměřený na informace o projektu a geologický vývoj území
 - ii. „Geodiverzita nezná hranic“ – poster zaměřený na konkrétní lokality
 - iii. „Sopky na dosah“ – poster informující o sopečných horninách
 - iv. „Voda a prameny“ – poster informující o hydrologických prvcích, které jsou důležitou součástí geodiverzity
 - v. „Vápence bradlového pásma“ – poster informující o specifickém fenoménu na slovenské části zájmového území
 - c. Návrhy informačních tabulí – vyplývají z výše uvedených posterů, mohly by být pak osazeny na lokalitách nebo na často navštěvovaných místech, kde se nachází jiné turistické atrakce (např. rozhledny)
- 2) Stezky
 - a. Navržené geostezky (trasy spojující zajímavá místa z hlediska věd o Zemi)
- 3) Komentované vycházky
 - a. Na základě dohody s místními institucemi
 - i. Pro nadšence z řad místních obyvatel
 - ii. V rámci tradičních akcí
 - iii. Pro učitele základních a středních škol v regionu
 - iv. Pro ostatní instituce nebo zájmové spolky
- 4) Vzdělávací aktivity
 - a. Pro místní školy
 - b. Pro zájmová sdružení, v rámci volnočasových kroužků
- 5) Ochrana lokalit
 - a. Dobrovolnické aktivity, údržba lokalit – spojená se vzděláváním
 - b. Monitoring – na základě dohody se správami CHKO Bílé / Biele Karpaty, případně jiných příslušných institucí

Použité zdroje informací

Poznámka: v následujícím seznamu jsou uvedeny jak použité zdroje informací, tak některé dokumenty a texty, které je možné dále využít při plánování aktivit v rámci území. Ke každému zdroji je uveden stručný popis.

Australian Heritage Commission (2002) Australian Natural Heritage Charter for the conservation of the places of natural heritage significance. 2nd edition. Australian Heritage Commission and Australian Committee for the International Union for the Conservation of Nature (ACIUCN), Canberra.

- Základní dokument, který vymezuje pojmy jako dědictví neživé přírody nebo ochrana geodiverzity

Bajer A, Ložek V, Lisá L, Cílek V (2015) Krajina a geodiverzita; neživá příroda jako základ krajinných a kulturních hodnot. Mendelova univerzita v Brně, 159 p.

- Populárně naučná publikace, kde jsou uvedeny základní koncepty související s geodiverzitou a ochranou neživé přírody

Cílek V (2000) Geodiverzita – Geologická rozmanitost Čech. Vesmír 79, č. 1: 95–97.

- Vymezení základních pojmů (geodiverzita, sekundární geodiverzita, ochrana neživé přírody)

Česká geologická služba:

<http://lokality.geology.cz/d.pl>

<http://www.geology.cz/extranet/mapy/mapy-online/mapove-aplikace>

- Informace o geologii našeho území, o geologických lokalitách

Dowling R and Newsome D eds (2010) Geotourism. The tourism of Geology and Landscape. Goodfellow Publishers Ltd., 246 p.

- Základní koncepty geoturismu a udržitelného využívání geodiverzity s množstvím metodologických příspěvků a případových studií

Gordon JE (2018) Geoheritage, Geotourism and the Cultural Landscape: Enhancing the Visitor Experience and Promoting Geoconservation. Geosciences 8(4): 136–160.

- Článek o souvislostech geodiverzity a kulturních aspektů

Gray M (2013) Geodiversity: Valuing and Conserving Abiotic Nature. Second Edition. Wiley Blackwell, 495 p.

- Vymezení základních konceptů – geodiverzita, ochrana neživé přírody, ekosystémové služby geodiverzity

Ložek V (2000) Biodiverzita, ekofenomény a geodiverzita – Bohatství živé přírody je chráněno rozmanitostí terénu. Vesmír 79(1): 97–98.

- Vztah geodiverzity a biodiverzity

ProGEO (2017) Geodiversity, Geoheritage & Geoconservation. The ProGEO simple guide. The European Association for the Conservation of the Geological Heritage. Retrieved 20th February 2017 from: http://www.progeo.ngo/downloads/ProGEO_leaflet_EN_2017.pdf.

- Stručný infomateriál o geodiverzitě a geodědictví (dědictví neživé přírody)

Štátny geologický ústav Dionýza Štúra, geologické mapy: Geologická mapa Slovenska M 1:50 000 [online]. Bratislava: Štátny geologický ústav Dionýza Štúra, 2013. Dostupné na internete: <http://apl.geology.sk/gm50js>.

- Informace o geologii a geologických lokalitách

UK GAP (2007) UK Geodiversity Action Plan – a framework for action [online]. Retrieved 17th October 2017 from: WWW:

<http://www.geoconservation.com/GCCdocs/UKGAP/UK%20Geodiversity%20Action%20Plan%20consultation%20Jan08.pdf>.

- Akční plán na ochranu geodiverzity ve Velké Británii

Příloha 1 – Archeologie a historie osídlení, kulturní a historické aspekty

V následujícím textu je shrnut historicko-kulturní kontext jednotlivých obcí v zájmovém území. Jedná se o přehled významných událostí, archeologických nálezů, kulturních objektů. V popředí není vyčerpávající popis, ale zprostředkování historického kontextu ve vztahu k osídlování oblasti na hranici dvou historicky odlišných politických územních celků.

Obce jsou řazeny abecedně.

Bánov

Historie:

polovina 13. století – Vzniká hrad a vesnice

1294 – Hrad i ves drží Oldřich z Hradce.

1339 – Oldřich z Hradce vyměnil Bánov za Telč z králem Janem Lucemburským.

1475 – Král Matyáš prodává panství Ctiborovi Tovačovskému z Cimburka. Přestalo být zeměpanské, i když již předtím bylo většinou v zástavě.

1663 – Městečko značně vypáleno, již poněkolkáté v 17. století. Tehdy zabito 12 osob, vypáleno 53 domů.

1689 – Připojen k uherskobrodskému panství Dominika Ondřeje z Kounic.

1674 – 109 osedlých domů.

1831 – Řádila cholera, zemřelo 100 osob.

1932 – Otevřen andezitový lom, postupně zničen zbytek místního hradu.

Archeologie:

Hrad Bánov – Skalnatý ostroh ve středu obce. Dnes prakticky zničen lomem v 20. století. Lokalita byla osídlena již v pravěku. Ze starších výzkumů nálezy keramiky tzv. Bošácké skupiny (mladý eneolit 2 800–2 300 př.n.l.). Na počátku doby bronzové zde pohřbíval lid tzv. Nitranské skupiny (2 000 př.n.l.). Samotná výšinná lokalita pak asi byla využívána i dále v době bronzové (větěrovská kultura). Z té doby se podařilo i zachytit 4 m široký a 2 m hluboký příkop. Někdy okolo poloviny 13. století zde vzniká hrad, který se poprvé připomíná v roce 1294, který je v držení Oldřicha z Hradce. V roce 1339 hrad Oldřichův syn mění s králem Janem Lucemburským za Telč. Hrad zaniká za česko-uherských válek a v roce 1475 se již vůbec nejmenuje. Později ho nahradila v roce 1513 připomínaná tvrz, která patrně stála při hospodářském dvoře. Samotný hrad byl minimálně pro 13. století důležitým pohraničním bodem kontrolující cestu do Uher a zdejší hranici. Jádru hradu bylo zničeno lomem při minimu výzkumů. Předhradí se snad nachází pod dnešním hřbitovem. Poslední zbytky zdíva měly být rozebrány okolo roku 1943. 48°59'32.708"N, 17°42'51.25"E

U Zbela – severozápadně od obce se nachází sídliště Lengyelské kultury z přelomu neolitu a eneolitu. 48°59'39.602"N, 17°42'23.814"E

Památky:

Socha sv. Jana Nepomuckého – Kamenná socha z druhé třetiny 18. století, situovaná dnes na křižovatce ulic jižně od kostela. Dílo sestává z mohutného hranolového podstavce s odstupňovanou nástavbou, korunovanou sochou světce.

Komora – Patrová samostatně stojící zděná komora. Stavba z poloviny 19. století je kryta polovalbovou střechou.

Kostel sv. Martina – Jednolodní orientovaný kostel s polygonálním závěrem kněžiště, příčnou lodí a čtyřbokou věží. Stavba ze 17. století, přestavěná v 18. století, stojí v prostoru návsi obce.

Zemědělský dvůr čp. 97 – Raně barokní hospodářský dvůr z 2. poloviny 17. století je situován na okraji obce. Současný areál tvoří přízemní objekty uzavírající dva pravoúhlé dvory. Vstup do areálu vymezuje raně barokní brána s kamennými čtyřbokými pilíři členěnými bosáží.

Socha sv. Jana Nepomuckého – Kamenná socha z poloviny 18. století. Dílo sestává z výškově odstupňovaného soklu na půdorysu kříže a kopie sochy světce na oblačné sféře s dvojicí figur putti. Originál je nyní v obřadní síni obecního úřadu č.p. 700.

Březová

Historie:

před 1354 – Město Uherský Brod koupilo území mezi Volenovem (dnes část Suché Lozi) a Korytnou až k Lopeníku.

1605 – Vpád Bočkajovců, kteří zničili ves Volenov.

1615–1618 Zbylí obyvatelé zakládají novou ves. Původně v místech Dolního mlýna. Ta byla zničena obyvateli Bošáci. Založena byla opět nová v místech dnešní vsi.

1671 – 13 domů osedlých, 9 pustých.

1704–1705 Vpád Rákócziho vojsk, vesnice vypálena.

1747 – Katolické úřady vesnici označily za divokou a bylo zde mnoho "heretiků". Zřízena byla škola.

1897 – Postavena silnice do Strání.

1948 – Zaveden elektrický proud.

1964 – Postavena silnice na Lopeník.

1967 – Postavena silnice na Slovensko.

Archeologie:

Na katastru nejsou známy žádné archeologické nálezy.

Památky:

Kostel sv. Cyrila a Metoděje – Trojlodní kostel obdélného půdorysu s pětibokým závěrem, čtyřbokou věží, zastřešenou jehlanovou střechou. Stavba je orientovaná ve směru severovýchod–jihozápad, pochází z doby kolem roku 1865–1870, je situovaná ve středu obce.

Dům čp. 115 – Rekonstruovaná venkovská stavba dnes slouží jako malé muzeum.

Pověsti:

- V Březové žil pastýř Tomáš Zlomek. Říkalo se o něm, že umí čarovat. Jednou za ním na pastvu pod studený vrch přišel gazda Byčák z Bošáček. A řekl mu, že se mu ztratila kráva. Zlomek se jal věštit z ohně a čarovat a pak Byčákovi řekl, že kráva za ním sama přijde. Za pár dní k němu přišla jedna žena, že ji kráva doma nedojí a ať pomůže. Tak šel k nim a všiml si, že za maštalí je ještě jedna kráva, ta Byčáková. Ženě poručil, že musí první vrátit ukradenou krávu a až pak jim jejich odčaruje.
- Zbojníci z Lopeníka se nepohodli se svým pomocníkem ze Strání a zabili ho. Jeho žena však utekla a loupežníky vydírala, že ji mají za manžela odškodnit. Ti ji vylákali do lesa nad Březovou a tam ji zabili. Od té doby se to místo jmenuje „U zabitě“.

Bystřice pod Lopeníkem

Historie:

1405 – První zmínka o vsi. Patří k Bánovu.

1475 – Ves spolu s Bánovem prodána králem Matyášem Ctiborovi z Cimburka.

1543 – V majetku Hynka Bilíka z Kornic

1692 – Prodej Ondřeji Dominiku z Kounic, připojení k panství Uherský Brod

1663 – Ves značně vypálena, již poněkolkáté v 17. století.

1671 – 45 osedlých, jeden pustý.

1704–1705 – Ves opět vojsky pobořena.

1796 – Zřízená škola.

1866 – Pruští vojáci zde ubytováni za Rakousko–pruské války dovlekli cholery. V obci zemřelo 21 osob.

1843 – 709 obyvatel ve 114 domech.

1924 – Dokončena silnice z Bystřice na Lopeník

1938 – Do vsi teprve zaveden elektrický proud.

Archeologie:

Ordějov – Hradiště zatím neověřeného stáří. Oválný půdorys o rozměrech přibližně 200 x 100 metrů je ohraničen mohutným, až 8 metrů vysokým valem. Podle starších pozorování má být val přepálen. Lokalitu objevil v roce 1884 J. Klvaňa. Nejdříve se domníval, že jde o sopku, a proto ji pojmenoval "Ordějovická sopka". Hradiště může být jak z doby bronzové či železné. Méně pravděpodobně z raného středověku. Bez archeologického výzkumu nelze jeho stáří určit. 48°58'19.063"N, 17°44'40.427"E

Dvůr Ordějov – Pod hradištěm se nacházel dvůr, který připomínán již v roce 1513. Komplex staveb zde stál až do 20. století. Přičemž prvně byl poškozen výstavbou přehrady a následně byl v roce 1986 zcela stržen. 48°58'15.334"N, 17°44'43.876"E

Památky:

Kapličky Nanebevzetí Panny Marie a sv. Anny – Se nacházejí na nejvyšším místě lesa zvaného Kopce. Postaveny byly v polovině 18. století Janem Dielcem

Pověsti:

- *Vrchol Skalky*. Ještě za šera chtěl forman Jakub, který trávil na cestě z Uher několik týdnů, spočinout za brodem Olšavy. Měsíc byl zakrytý tmavými mraky a mohutné stíny se začaly zvedat z temnot. Tmu prosvětlovaly světličky, které jak každý zkušený pocestný jistě ví, chtějí člověka svést z cesty a zbaviti rozumu. Unavené koně potřebovaly spočinout, ale forman na ně nedal. Věděl, že pokud se zastaví, už by se jen těžko rozjížděl. Světličky svedly Jakuba z cesty a zamotaly mu hlavu. U poustevníkovi Boží muky, ve směru na Bánov postával lehce oděný mužík s loučem v ruce. Rezavé dlouhé vlasy, které mu ve tmě ozařovalo světlo, splývaly po rameni. Štiplavé oči a ostrý nos ve vyzáblé tváři nevěstily nic dobrého. „Formane zastav, máme stejnou cestu“, křičel neznámý. Splašené koně nemohl Jakub ubrzdit a pro lomoz kol, šum větru prosbu stejně neslyšel. Mužík se rozhněval, až z něj sršely jiskry. Hbitě vyskočil na ujíždějící vůz. Když přijeli na Skalky, kde už byl vidět bánovský hrad a město za brodem, začal vůz silným plamenem hořet. Z vozu seskočil stařík a s řezavým smíchem a jiskřivými vlasy odběhl k lesu. Tu v něm Jakub poznal ohnivého muže, který trestá sebemenší neochotu. Světličky rodné sestry Ohniváka si v dáli tančily svůj nerušený ohnivý sen. Ráno potkali ostatní formani ohořelý Jakubův vůz. Pomohli kamarádovi přeložit z části zachráněné zboží na svůj povoz a dovezli jej za brod. Prozření Jakubovo mluvilo o tom, že se neměl utrhnout od svých kumpánů, ani když už byl téměř doma.

Dolní Němčí

Historie:

2. pol. 13. století – Vesnice tehdy snad vznikla

1357 – Pavel ze Strání prodává ves Frankovi a Petrovi z Kunovic (nelze rozlišit o které Němčí jde).

1407 – Markrabě Jošt předává ves Martivcovi ze Zástřizl.

1548 – Vesnici vlastní Jaroslav z Kunovic.

1592 – Ve vsi bylo 89 osedlých osob.

1663 – Ves značně vypálena, již poněkolikáté v 17. století.

1671 – 48 domů osedlých a 50 pustých

1751 – Zřízena škola.

1866 – Pruští vojáci zde ubytováni za Rakousko–pruské války dovlekli cholery. V obci zemřelo 59 osob.

Archeologie:

Pajsarůvka – severozápadně od obce se nachází žárové pohřebiště z doby římské. 48°58'38.291"N, 17°33'52.992"E

Bývalé JZD – Při různých rozšiřování zdejšího areálu JZD východně od obce byl nalezen jak jeden hrob nitranské kultury ze starší doby bronzové, tak příkop. Kruhový příkop o průměru 50 m, šířce až 162 cm a hloubce 108 cm. V r. 1964 jej prozkoumal z jedné třetiny J. Pavelčík. Podle sporých nálezů rondel (kultovní areál) rámcově zařadil do jordanovské kultury (4 tis. př. n.l.). 48°58'7.964"N, 17°35'58.535"E

Zahumení – Jižně od bývalého JZD v trati Zahumení byly povrchovým sběrem zachyceno osídlení kultury s lineární keramikou a kultury s moravskou malovanou keramikou. Obě z neolitu. 48°57'59.152"N, 17°35'50.986"E

Památky:

Kostel sv. Filipa a Jakuba – Jednolodní kostel v neogotickém stylu, obdélného půdorysu s odsazeným presbytářem trojbokého závěru, sakristií a zvonící. Stavba je orientovaná ve směru severovýchod–jihozápad, pochází z let 1870–1873.

Socha sv. Floriána – Kamenná socha z roku 1777, situovaná na návsi u kostela. Dílo sestává z odstupňovaného čtyřbokého podstavce a sochy světce.

Vodní Mlýn č.p. 105 – Areál bývalého vodního mlýna z pol. 18. století je tvořen obytnou a hospodářskou částí s klenutým sklepem. Památka lidového stavitelství nese prvky typické pro Hornácko. Přestavby proběhly v pol. 19. stol., poslední rekonstrukce byla dokončena v r. 1988.

Horní Němčí

Historie:

2. pol. 13. století – Vesnice tehdy snad vznikla

1357 – Pavel ze Strání prodává ves Frankovi a Petrovi z Kunovic (nelze rozlišit o které Němčí jde).

1422 – Ves patří k panství veselskému a je zastavena Ctiborovi ze Stibořic.

1554 – Jan z Žerotína svůj díl vsi Janovi z Kunovic, připojení k ostrožskému panství

1663 – Ves značně vypálena, již poněkolkáté v 17. století.

1671 – 31 domů osedlých a 65 pustých

1843 – 848 obyvatel, 127 domů.

1910 – Založena cihelna v Padělcích pod Dubníkem. Zanikla po první světové válce.

1944 – Do vsi teprve zaveden elektrický proud.

Archeologie:

Tvrz – Jihozápadně od kostela v místě "Na hrádku" se nacházejí pozůstatky tvrze (hrádku). Zdeformovaný kopeček o rozměru 16 x 12,5 m je dosud 3,5 m vysoký a byl snad z části nasypán. Zbytek valu se nachází na východě a šířka příkopu snad byla okolo 10 m. Příkopy mohly být napájeny blízkým potokem. Sídlo se v písemných pramenech vůbec nevyskytuje. Samotná ves patřila v 14. a 15. století buď k Suchovu či Strání. Samotný hrádek tedy asi fungoval asi jen v druhé polovině 13. století a posléze pro nepotřebnost zanikl. Dataci by odpovídaly i amatérsky vyzvednuté nálezy. 48°55'55.265"N, 17°37'27.919"E

Zaniví – Západně od obce patrně bylo v letech 1937–1939 narušeno slovanské kostrové pohřebiště. 48°55'55.409"N, 17°38'38.983"E

Památky:

Venkovský dům čp. 236 – Venkovský dům čp. 236 situovaný za starým hřbitovem u potoka. Přízemní budova s trojprostorovým dispozičním jádrem je zakryta sedlovou střechou s komínem.

Venkovský dům čp. 48 – Venkovský dům čp. 48 z 19. století, situovaný v řadové zástavbě uprostřed obce. Přízemní zděný objekt, zakryt sedlovou střechou.

Kostel sv. Petra a Pavla – Jednolodní orientovaný kostel s odsazeným pětibokým závěrem, s třípatrovou věží se zvonící a sakristií. Barokní přestavba pochází z let 1763–1764, věž z roku 1935 a přístavba sakristie po roce 1945. Kostel je situovaný ve středu obce.

Korytná

Historie:

1351 – Část vesnice od markraběte kupuje město Uherský Brod.

1359 – Část vesnice kupuje Franko a Petr z Kunovic.

1605 – 1. května vypleněna Bočkajovci.

1663 – Ves značně vypálena, již poněkolikáté v 17. století. Zabito 29 lidí.

1679 – 44 domů osedlých, 16 pustých.

1805 – Ves poškozena za vpádu francouzských vojsk.

1833 – Poprvé zmiňována škola.

1866 – Pruští vojáci zde ubytováni za Rakousko–pruské války dovlekli cholery.

1895 – Velký požár shořelo 21 usedlostí.

1896 – Postavena silnice z Uherského Brodu.

1930 – Uzavřen místní lom. Vápenictví fungovalo ještě v 19. století.

Archeologie:

Padělký – severně od hřbitova (západně od obce). Byla povrchovým sběrem nalezena štípaná industrie, která snad může být datována do období mezolitu. 48°56'29.648"N, 17°39'39.431"E

Řepniska – východně od obce byla nalezena kamenná industrie datovatelná do období neolitu. 48°56'38.227"N, 17°40'12.482"E

U Lipin – severozápadně od obce byla povrchovým sběrem nalezena skupina štípaných artefaktů datovatelných do období neolitu. 48°56'51.144"N, 17°39'25.848"E

Památky:

Kostel sv. Václava – Trojlodní orientovaná stavba s půlkruhovým závěrem kněžiště a čtyřbokou věží. Objekt je kryt sedlovou střechou, v závěru zvalbenou, nad bočními loděmi pultovou. Kostel pochází ze 17. století a je situovaný uprostřed obce.

Venkovský dům č.p. 210 – Venkovský dům čp. 210, z poloviny 20. století, situovaný v řadové zástavbě uprostřed obce. Základy domu jsou kamenné, téměř veškeré zdivo je z nepálených cihel. Přízemní objekt kryt sedlovou střechou.

Lopeník

Historie:

- 1784 – Sporná oblast nynější obce definitivně připojena k Moravě.
- 1791 – Roztroušené chalupy spojeny do vsi Lopeník.
- 1869 – 141 chalup.
- 1901 – Zrušení povinných robot. Jedno z posledních míst v Předlitavsku.
- 1902 – 92 % obyvatel nad 14 let bylo negramotných.
- 1924 – Vybudována silnice do Bystřice.

Archeologie:

Z katastru obce nejsou známy žádné archeologické nálezy.

Památky:

Krucifix – Krucifix z druhé poloviny 19. století, situovaný za obcí. Skulptura se skládá z odstupňovaného kamenného podstavce a litinového krucifixu s korpusem Ukřižovaného.

Zvonice – Volně stojící dvoupatrová zděná zvonice, z přelomu 18. a 19. století, situovaná v lokalitě Pod Zvonící za obcí. Stavba čtvercového půdorysu, zvonicevé patro prolomeno segmentově klenutými okny, římsa nese jehlancovou stříšku s křížem ve vrcholu.

Venkovská usedlost čp. 141 – Venkovská usedlost čp. 141, z poloviny 19. století. Přízemní zděná stavba s patrovou komorou, vestavěnou do dispozice, s valbovou střechou.

Pověsti:

- V Bošáčkách žil dobrý gazda Straňák. Jednoho dne vyoral na poli zlatou pušku. Jeho syn Ondrýška měl jít zrovna na vojnu. Straňák se rozhodl, že pušku donese do Vídně císaři Josefovi a řekne mu ať Ondrýška na vojnu nebere. To se gazdovi i povedlo, jelikož císař byl okouzlen jeho prostým a dobrým chováním.

Nivnice

Historie:

1261 – První, částečně nejistá písemná zmínka, kdy se ves zmiňuje v listině výčtu majetků vizovického kláštera (falzum ze 14. století).

1403 – Připomíná se farní kostel.

1461 – Držitelem je Ctibor z Cimburka.

1517 – Poprvé nazvána jako městečko a získává ho Jan Kuna z Kunštátu.

1535 – Majitelem Jan z Kunovic

1565 – Velký požár.

1592 – 169 osedlých domů, z toho tři byly mlýny.

1605 – 11. května vyplenění Bočkajovci.

1663 – Ves značně vypálena, již poněkolikáté v 17. století. 27 domů spáleno.

1791 – 206 osedlých domů.

1843 – 1 3992 obyvatel v 230 domech.

1846 – Velký požár.

1853 – Epidemie tyfu, 123 mrtvých.

1866 – Pruští vojáci zde ubytováni za Rakousko–pruské války dovlekli cholera. Zemřelo 150 osob

1900 – 441 domů.

Archeologie:

Nivnické Čtvrtky – Jihozápadně od obce na vyvýšenině okolo kóty 307 byly nalezeny úštěpy datovatelné do paleolitu. Dále bylo zachyceno povrchovým sběrem sídliště kultury s moravskou malovanou keramikou a také ojedinělý nález vědra z doby římské. 48°57'20.016"N, 17°37'19.495"E

Za Hůrkou – Západně od obce, jižně od silnice bylo zachyceno při melioracích rozsáhlé sídliště kultury s moravskou malovanou keramikou z neolitu. 48°58'14.574"N, 17°36'57.82"E

U Boží muky – Jižně od obce při hranici katastru s Korytnou byly nalezeny štípané nástroje datovatelné do paleolitu. 48°56'56.807"N, 17°39'49.547"E

Památky:

Krucifix – Kamenný krucifix z roku 1786, situovaný v ulici Podhradí. Skulptura se skládá z odstupňovaného podstavce, reliéfního pylonu a kříže, který nese korpus Ukřižovaného.

Kaple Panny Marie Růžencové – Kaple z roku 1898 situovaná za obcí, ve směru na Dolní Němčí. Samostatně stojící, drobná, převýšená stavba přibližně obdélného půdorysu s oblým presbytářem a se střechou s mělkým sklonem.

Kostel sv. Andělů strážných – Jednolodní orientovaný kostel s půlkruhovým závěrem kněžiště a čtyřbokou věží, pocházející z roku 1741, situován v centru obce. Stavba je zastřešena sedlovou střechou, nad kněžištěm i lodí valbovou, věž lucernou s makovicí a dvouramenným křížem.

Kaple Nejsvětější trojice – Jednolodní kaple s odsazenou apsidou a portikem nad vstupem, vystavěná v roce 1912 na návrší východně od obce. Fasády objektu jsou řešeny v kombinaci kamenného režného zdiva a omítaných ploch.

Venkovský dům – muzeum čp. 137– Přízemní řadová stavba je dokladem tradiční lidové architektury dané oblasti, která je součástí širšího okruhu podunajského hliněného domu. Dům pochází ze třetí čtvrtiny 19. století. Součástí areálu je obytná část a dvorní hospodářské křídlo.

Bártkův vodní mlýn čp. 99 – Současný areál vodního mlýna, v jádru z 16. století, tvoří obytná stavba a přilehlé hospodářské stavení. V interiéru se dochovalo technologické zařízení firmy Prokop – Pardubice z roku 1947. Místo je uváděno jako jedno z možných rodišť J. A. Komenského.

Slavkov

Historie:

pol. 13. století – Vesnice patrně založena pány z Rýzemberka, patrně Borešem. Pojmenována je možná po jeho bratrovi Slávkovi. Opatovi cisterciáckého kláštera v Oseku.

1261 – První, částečně nejistá písemná zmínka, kdy se Slavkov zmiňuje v listině popisující hranice vizovického kláštera (falzum ze 14. století).
1298 – Po Slavkovu se píše Oneš ze Slavkova
1361 – Mikšík ze Slavkova předal dva a půl lánu Frankovi a Václavovi z Kunovic.
1422 – Ves patří k panství veselskému a je zastavena Ctiborovi ze Stibořic.
1522 – Ves má 12 obydlených domů.
1663 – Ves značně vypálena, již poněkolkáté v 17. století.
1679 – 51 usedlostí (40 pustých – vypálených)
1843 – obec má 546 obyvatel
20. léta 19. století – vznik školy

Archeologie:

Podluža – Severně od obce v trati Podluža byla nalezena keramika a kamenné nástroje patřící lidu jordanovské skupiny. 48°57'27.522"N, 17°36'39.787"E

Areál JZD – V bývalém areálu JZD severně od obce byly nalezeny dva hroby. Jeden žárový a jeden kostrový. Snad datovatelné do doby železné. 48°57'17.219"N, 17°36'24.905"E

Slavkovský Háj – jihozápadně od obce se nachází dosud nezkoumaný mohylník neznámého stáří. 48°55'57.904"N, 17°35'58.906"E

Kamenný Čupek – Hradisko bylo objeveno P. Ondrou, zaujímá plochu přibližně jednoho hektaru a je opevněno po celém obvodu valem a příkopem. Při sondáži byly získány nálezy kultury bošácké a z doby laténské, bez podrobnějšího výzkumu však opevnění nelze jednoznačně kulturně zařadit. 48°55'4.386"N, 17°36'5.04"E

Památky:

Pomník II. světové války – Památník padlým za 2. světové války, sestávající z podstavce završeného římsovým prvkem, na kterém stojí deska s kovovým reliéfem a nápisy. Dílo z bílého kamene pochází z roku 1975 a je dnes situováno na okraji parčíku v jižní části obce.

Suchá Loz

Historie:

1261 – První, částečně nejistá písemná zmínka, kdy se ves zmiňuje v listině výčtu majetků vizovického kláštera (falzum ze 14. století).

1422 – Ves patří k panství veselskému a je zastavena Ctiborovi ze Stibořic.

1580 – Poprvé uváděn místní léčivý pramen. Pramen později i stáčen a provoz zanikl po druhé světové válce.

1617 – 49 osedlých domů a mlýn.

1663 – Ves značně vypálena, již poněkolkáté v 17. století. Ve vsi zabito 50 osob.

1843 – 582 obyvatel, 97 domů.

1899 – vybudována silnice do Bánova a Nivnice.

1834 – Poprvé zmiňována škola.

1907 – V provozu připomínán obecní kamenolom, vyráběl i dlažební kostky.

1946 – Zaveden elektrický proud.

Archeologie:

Volenov Hrádek – Západně od obce se nacházejí terénní pozůstatky hrádku, který přináležel k blízké zaniklé středověké vesnici. Hrádek měl zhruba čtvercový tvar o straně 25,5 m. Chránily ho příkopy a valy (šířky 16–17 m, hloubky 1,5 m). Plošně není krom náznaku valu na severu patrná žádná stopa po zástavbě. Hrádek je dosti poškozován erozí. Jediná zmínka pochází z roku 1600, kdy již bylo sídlo dávno pusté. Keramika umožňuje dataci života hrádku do druhé poloviny 13. století a počátku 14. století. Samotná ves zaniká před rokem 1351, tehdy už asi neexistoval už ani hrádek. 48°57'48.506"N, 17°40'51.211"E

Volenov vesnice – Samotná vesnice se rozprostírala v místě pozdějšího dvora stejného názvu. Založena byla patrně v druhé polovině 13. století, a ještě v první polovině 14. století zaniká. Její půdu posléze prodává markrabě Uherskému Brodu. 48°58'3.436"N, 17°40'52.633"E

Volenov II – V roce 1898 zde byl rozorán depot bronzových předmětů z pozdní doby bronzové. 48°57'57.312"N, 17°40'53.9"E

Studený Vrch – Hradiště se nachází při vrcholu kopce. Má rozměry 235 x 140 m. Dobře je patrný příkop, přičemž samotný val je dosti zarovnan. I přes svoji velikost se jedná o poměrně nedávno objevenou lokalitu, která zatím nebyla datována. Z prostoru hradiska nejsou známy žádné archeologické nálezy, které by datování osvětlily. 48°56'23.827"N, 17°43'52.111"E

Strání

Historie:

1353 – Městečko drží Ctibor a Pavel ze Strání. K panství patřila část Horního Němčí, Korytné a Volenova.

1359 – Městečko prodáno Frankovi a Petrovi z Kunovic.

1422 – Ves patří k panství Veselskému a je zastavena Ctiborovi ze Stibořic.

1502 – Městečko drží Jan z Kunovic.

1592 – 42 domů a dva mlýny.

1605, 1663, 1683, 1705 – Ves vypálena

1679 – 66 domů osedlých, 5 pustých.

1892 – Při požáru shořelo 92 domů.

1886 – obec opět povýšena na městečko.

1947 – Zavedena elektřina.

Archeologie:

Hrad Strání – Sídlo se ve Strání připomíná až k roku 1353 a to v predikátu Ctibora a Pavla ze Strání. Ovšem bylo jistě založeno již dříve, jelikož v roce 1359 se uvádí i s městečkem, kdy oba bratři majetek zapisují Frankovi a Petrovi z Kunovic. V roce 1368 držel Strání Chotěbor, syn Miloty ze Strání. Ctibor v té době seděl na Lipově. Na počátku 15. století spadlo panství i s hradem jako odúmrtí na krále Zikmunda. Ten pak celek zastavuje v roce 1422 Ctiborovi ze Stibořic. Spolu s Veselským panstvím se pak hrad dostává do rukou Zdeňka Konopištského ze Šternberka, který Strání spolu s celým Veselím prodává Mikuláši z Vojslavic. Při prodeji se vzpomíná pustá tvrz. Hrad tedy zanikl za husitských válek. Mikuláš tvrz (hrad) obnovil a v

roce 1480 se o ní soudí, jelikož se jí zmocnil Jan Labuta z Křína. Obnovování tvrze dokládá i soudní půhon z roku 1492, kdy Václav z Vojslavic žaluje Jana z Ojnic, že jeho rybníkář měl ve Strání udělat val a příkop, což nesplnil z jedné třetiny a utekl i s penězi. V roce 1502 je Strání v rukou Jana z Kunovic a tvrz opět ztratila smysl a zanikla. Lokalita má skoro 1,5 ha. Dnes je silně poškozena hřbitovem a zástavbou. Přičemž za kulturním domem se nachází jádro. To je 4 m vysoké a čtvercové o hraně 31 m. Od předhradí ho odděluje 15 m široký příkop. Samotné předhradí má šířku o 10 do 23 m. Obě části jsou ještě opevněny příkopem. Na západní straně je patrný i 2 m vysoký val a příkop zde má šířku až 24 m. Četné nálezy z amatérských výkopů jsou datovány do 14. století. 48°54'11.646"N, 17°42'7.164"E

Památky:

Kostel Povýšení sv. Kříže – Jednolodní neorientovaný kostel s krátkou příčnou lodí, pětibokým závěrem a čtyřbokou zvonící ve vstupním průčelí, situovaný v centru obce. Stavba vznikla v místech staršího kostela v letech 1909–1911 podle projektu V. Wittnera.

Zámek čp. 71 – Patrový dvoukřídlý zámek situovaný v centru obce. Jádro stavby, pozměněné pozdějšími přestavbami, pochází ze 17. století. Stavba, zakrytá valbovou střechou, slouží pro kulturní a ubytovací účely.

Venkovský dům čp. 216 – Venkovský dům z 19. století, situovaný na konci souvislé řadové zástavby v části obce zvané Na Kopci. Zděný rohový dvoutraktový dům se sýpkou v polopatře.

Stodola čp. 85 – Roubená přízemní stodola z 19. století, situovaná u domu čp. 85. Stavba má obdélný půdorys, je jednoprostorová, završená sedlovou střechou.

Venkovský dům čp. 325 – Venkovský dům z 19. století. Patrový zděný dům se sedlovou střechou.

Stodola – Samostatně stojící, roubená stodola obdélného půdorysu, situovaná v humně za domem čp. 116. Stavba vybavená přístřeškem na nářadí pochází z 19. století a byla zakryta valbovou střechou, dnes změněnou na sedlovou.

Stodola – Samostatně stojící roubená stodola, situovaná v humně za domem čp. 117. Objekt z 19. století je zakryt sedlovou střechou.

Seník – Samostatně stojící roubený přízemní jednoprostorový seník obdélného půdorysu. Stavba z 19. století je zakryta sedlovou střechou a stojí u domu čp. 85.

Seník – Samostatně stojící roubený jednoprostorový seník, obdélného půdorysu, zakrytý sedlovou střechou. Objekt z 19. století je situován v humně za domem čp. 86.

Socha sv. Jana Křtitele – Kamenná socha z roku 1792, situovaná u silnice v části Květná. Dílo sestává z odstupňovaného podstavce s bočními volutovými křídly s kanelováním, završeného sochou sv. Jana Křtitele, držícího kovový kříž.

Jubilejní památník knížete Jana II. z Lichtenštejna – V místní části Květná. Byl postaven 1898 k výročí 40. roků panování majitele panství Jana II. z Lichtenštejna.

Pověsti:

- Nejlepším hráčem na dudy (gajdy) byl ve Strání strýc Maloch. Jeho věhlas sahal široko daleko. Jednou přišel z Uherské strany do hospody a celý zmrzlý, tak ho zahřívali kořalkou. Pak jim dlouho hrál, ale když se mu už nechtělo, pověsil gajdy na hřebík. Mládež ale naléhala, ať hraje. Ale mu se nechtělo. Tak křikl na gajdy, ať hrají. A ty

samy začaly hrát. Později se dohodli závistiví hráči z okolí a gajdy mu začarovali, aby hrály falešně. Od té doby strýc Maloch už nehrál.

- Starý Brázda ze Strání, byl mnoho let na vojně a pak se vrátil s dřevěnou nohou. Jelikož nemohl pracovat žil u sedláka Skřivánka. Aby si přivydělal, zašel do lesa na proutí a začal dělat košťata. Při sběru proutí mu pomohl náhodný statný jinoch. A když Brázda z toho proutí vyrobil několik košťat, zjistil, že samy zametají. Rychle na tom trochu zbohatl. To se nelíbilo Skřivánkovi a ten ho z chalupy vyhnal. Brázda se tedy vydal do Vídně za císařem, že mu bude dělat košťata. Zase potkal toho záhadného jinocha a ten mu dal hůl, díky níž do Vídně hned rychle dorazil. Navíc mu dal nové proutí, a když z něho Brázda upletl košťata ve Vídni, nejen že zametaly, ale byly i zlaté. Brázda pak měl hodně peněz, ale byl nešťastný. Ve Vídni se mu nelíbilo, ale domů nemohl, protože by mu tam peníze všichni záviděli.
- Ve Strání v č.p. 147 vždy žil rod Janigů. Kdysi tam žil gazda, kterému se říkalo Rokos. Prý uměl věštit a čarovat. Ten gazda měl jednoho Berana, který byl tak chytrý, že po něm posílal gazda ze statku na pastvu pasákům oběd. Jednoho dne, ale beran pro oběd nepřišel. Místo toho přišel jeden z pasáků. Gazda Rokos hned věděl, že je beran mrtvý a že ho zabili loupežníci z uherské strany. Prikázal pasákovi, aby šel za nimi a řekl jejich vůdci, že pokud do zítřejšího dne nepřinese beranovu kůži, začne chodit po čtyřech. Vůdce loupežníků Lička se tomu vysmál, ale pak dostal strach. Kůži, ale donesl pozdě a začal chodit po čtyřech jako ten beran. Takhle chodil do svých 103 let, dokud neumřel.
- Za tureckých válek se jedno děvče ztratilo v lese. Pak narazilo na vojáky jejich kapitána. Ten jí řekl, že všude jsou Turci a aby šla s nimi a sloužila jim. Tak šla a půl roku s nimi žila a nevedlo se jí špatně. Pak se jí stýskalo po rodičích, tak ji kapitán propustil a dal jí hodně peněz a pravý turecký šátek. S tím, kdyby ji potkali Turci tak ať řekne, že sloužila u nich a prokázala se tím šátkem. Když došla domů, zjistila, že celá osada je vypálená a v troskách našla jen svoji malou sestru. Marně ještě hledala vojáky. Nakonec zůstala žít na místě osady a šátek natrhala na pentle a rozvěsila je po okolních stromech. Od té doby se říká tomu kopci Turecko a příběhu se ve Strání a Moravském Lieskovém zpívá písnička.
- Jednou šel do lesa Losky loupit dříví starý Knotek. Po cestě potkal na silnici nějakou osobu tak položil dřevo a čekal. Osoba udělala to samé. Po chvíli nemohl vydržet a šel k ní. Řekl jí ty jsi zloděj jako já tak co. Když k ní došel, osoba se rozplynula. Když přišel domů, upadl a rozbil si hlavu. Už nikdy nešel krást.
- Karpat (mýtická postava, mnoho příběhů). Někdy je popisován jako stařec, někdy urostlý bača. Někdy jako pán. Když jsou okolo Javořiny slyšet hromy. To Karpat bije svým kyjem. Když Blesky, tak tříská kyjem do kamene. Karpat většinou všem pomáhá a trestá nespravedlnosti.
- Zbojník Haloda Jezák (=Šulových z č.p. 131) natropil pokojným občanům ve Strání mnoho škody. Tehdy žila ve Strání jedna velmi odvážná dívka. Jmenovala se Kateřina Grebíková a pocházela z domu č.p. 149. Všeobecně se jí však říkalo Haraga. Byla tak silná, že z jejích silných svalů měli respekt i nejsilnější mládenci ve Strání. Haraga si na Jezáka počíhala na místě, kudy nejčastěji chodil. Myslil si, že nebyl nikým zpozorován. A přece i tam ho bystré oko Haagy zahlédlo. Jak se tak plížil v obilí, ucítil najednou prudkou ránu do zad, takže se svalil jako špalek na zem. Než se mohl z úleku vzpamatovat, již ho svíraly pevně silné paže dívky jako kleště. Mrštným pohybem mu

hodila smyčku provazu a pohrozila utáhnout, bude-li se bránit. Spoutaného přivedla zahanbeného Jezáka do dědiny. Za odměnu dostala 3 zlaté.

- Ve Strání žila v minulém století ještě jiná odvážná dívka. Jmenovala se Běta. Jako pasačka vyháněla denně krávy na pastvu do lesa. Také ovce pásala, a to až v javořínských lesích. Její nejobyčejnější stravou byl chléb se sýrem. Na pastvě jí nic nescházelo, jen pitná voda. A to se jí stalo osudným. Když jednou pojídala chléb se sýrem, uvízlo jí sousto ve vyschlém hrdle, a tak se zadusila. Po několika dnech ji našli na jejím nejmilejším místě u javoru, jemuž se dodnes říká Bětín javor.

Uherský Brod

Historie:

- 1141 – Vesnice na Brodě, zmiňována je i ves Uneradice, dnes západní předměstí Brodu.
- 1251 – Sídliště na Brodě má kostel a právo trhu.
- 1271 – První jistá písemná zmínka o existenci města Uherského Brodu.
- 1272 – Městská práva.
- 1278 – Město získává statky zabavené Borešovi z Rýzmburka.
- 1428 – Město obsazeno husity.
- 1440 – Brod centrem loupeživých družin, které každý rok podnikaly loupeživé výpravy na víno do okolí Bratislavy.
- 1468 – Brod dobyt vojskem Matyáše Korvína.
- 1470 – V bitvě u Brodu (Bílovic), poražen Matyáš vojskem Jiřího z Poděbrad.
- 1506 – Město získává Jan z Kunovic. A přestává být zeměpanské.
- 1604, 1605, 1621, 1643 – Město poničeno procházejícími vojsky.
- 1611 – Město získávají Kounicové.
- 1656 – Ve vnitřním městě 333 domů z toho jen 135 osazených.
- 1667, 1669 – Požáry.
- 1671 – Ve městě 187 a na předměstí 74 osedlých domů.
- 1742 – Dobyto pruskou armádou a zaplacení tučného výkupného.
- 1888 – Zprovoznění Vlárské dráhy.
- 1913 – Zřízena elektrárna.

Archeologie:

V rámci samotného města proběhlo již mnoho archeologických výzkumů, které zkoumaly převážně původní středověké město. V poslední době proběhly hlavně dva důležité výzkumy, a to na Hradištské ulici 9 a v jihozápadním rohu náměstí, které přinesly velice důležité informace o vývoji a podobě města ve středověku.

Dolní Pole – Západně od silnice Uherský Brod – Nivnice a jižně od potůčku. Se patrně nachází sídliště Lužické kultury. 49°0'2.383"N, 17°38'9.082"E

Katovka – V r. 2000 byly odkryty 3 obloukovité, téměř soustředné příkopy, vnější z nich byl na dvou místech přerušen. Opevnění náleží věteřovské kultuře. 49°1'0.257"N, 17°37'53.778"E

Mezi Katovkou a Kyčkovem – Nalezena zde byla keramika mladší fáze kultury s moravskou malovanou keramikou. 49°0'58.381"N, 17°38'5.251"E

Kyčkov – Na lokalitě byl výzkumem zachycen a zčásti prozkoumán velký rondel patřící kultuře jordanovské. Jižně od něj byly v melioračních rýhách zjištěny dva rondely menší. Dále zde bylo zjištěno osídlení od eneolitu po dobu laténskou a hroby nitranské kultury. 49°1'0.062"N, 17°37'54.386"E

Nad stavem a Okluček – Z lokality pocházejí nálezy z období neolitu, eneolitu, doby bronzové, doby laténské a doby římské. Na severním okraji lokality v poloze zvané Okluček, již pod vysokou náporovou terasou se až do roku 1942 rozkládala romská vesnička, za holokaustu nacisty zničená. 49°1'19.884"N, 17°37'31.483"E

Obalovo pole – Výzkumem bylo zjištěno osídlení z doby římské a z raného středověku (mladohradištní období). 49°1'20.201"N, 17°37'18.818"E

Nad zahrádky – Výzkumem bylo zjištěno osídlení z neolitu, z kultury jordanovské, horákovské, doby laténské, doby římské, doby stěhování národů, střeďo a mladohradištního období. 49°1'26.195"N, 17°37'7.975"E

Pánský Lán – Na lokalitě bylo zachyceno osídlení ze střední doby bronzové a z mladohradištního období. Mladohradištní osídlení snad může souviset s osadou Neradice zmiňovanou spolu s Brodem již okolo roku 1141. 49°1'45.941"N, 17°37'54.664"E

Chrátka – v Chrátce bylo dříve nalezeno 6 mohyl, z nich 3 se roku 1902 prokopaly. Polohu mohylníku se od roku 1940 nepodařilo identifikovat. Mohyly byly středohradištního stáří. 49°2'27.791"N, 17°37'52.046"E.

Odjatá, Přední a Zadní Náhlady – Jedná se o rozsáhlý komplex patrně postupně osídlovaných lengyelských osad z období neolitu až eneolitu. 49°2'42.068"N, 17°38'40.967"E

Úlehly – Na místě byly nalezeny hroby nitranské kultury s přelomu eneolitu a doby bronzové a také sídliště ze střední doby bronzové. 49°1'37.528"N, 17°39'10.242"E

Močidla – Lokalita se rozprostírá na obou pravých terasách bezejmenného potůčku, který teče z Vinohradů. Při terénních úpravách v místě tzv. Staňova zahradnictví byl počátkem 20. století nalezen depot denárů moravských údělníků Konráda a Konráda Oty. V r. 1958 při stavbě domů zachyceny sídlištní objekty mohylové kultury a z raného středověku. 49°1'35.735"N, 17°39'35.186"E

Pivovar – Při stavbě pivovaru byly nalezeny stopy osídlení s období neolitu (lineární kultura). Střední doby bronzové a doby laténské. 49°1'27.602"N, 17°39'16.87"E

Břehy, Bažantnice – Při stavbě vodovodu zachyceny sídliště z kultury lineární a moravské malované, z období pozdní doby bronzové a středohradištního. 49°1'29.388"N, 17°40'23.574"E

Králov – Z rozoraných mohyl (?) s kamenným obložením byly zachráněny dva sekeromlaty náležející kultuře šňurové z pozdního eneolitu. 49°0'21.051"N, 17°41'13.163"E

Mezi Králov – V prostoru Králov zřejmě mezi lesíky II a III by se měly nacházet pozůstatky (základy) kostela sv. Damase, který byl zlikvidován na sklonku 18. stol. (výnos císaře Josefa II). Nálezy i z doby bronzové. 48°59'33.209"N, 17°41'9.301"E

Za Kučovskou lávkou – Povrchovým sběrem zde byla objevena keramika z doby římské. 49°0'13.247"N, 17°39'50.508"E

Zběsné, Jiříčky, Korečnick, U Kučovské lávky – Lokalita představuje mohutnou kvádkou osadu. Na celé ploše se objevuje i osídlení z laténu Dále z Jiříček pocházejí nevýrazné nálezy neolitické.

Na hraně první levobřežní terasy Olšavy – Zběsné v zahradě domku p. Tomaly zachyceny hroby z období slovanského. Osada z téhož období v trati Korečnick. Na Zběsných vedle římských mincí nalezena mince Athénské republiky (4. stol.) a mince sasánovského panovníka Cosroa II. Na blíže neudané poloze (asi Zběsné) byl před 1. světovou válkou

nalezen bohatě vybavený hrob z období stěhování národů, z něhož se dodnes dochovala pouze uměle deformovaná a trepanovaná lebka. 49°0'23.433"N, 17°39'37.685"E

Šaňákova cihelna – V roce 1901 byly v bývalé Šaňákově cihelně narušeny jámy a dva hroby náležející nitranskému kultuře počátku doby bronzové. Rovněž zde byly zachyceny jámy z římského období. 49°1'1.940"N, 17°39'9.413"E

Památky:

Městská památková rezervace

Kostely:

Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie – Trojlodní orientovaná stavba s pravouhlým závěrem kněžiště a přilehlou věží je výraznou dominantou městského centra. Byla postavena v letech 1717–1733 podle projektu arch. D. Martinelliho. Věž přistavěna v roce 1881 podle návrhu arch. K. Merety.

Kostel Mistra Jana Husa – Dvoulodní orientovaný kostel s odsazeným polygonálně zakončeným kněžištěm a zvonící v západním průčelí. Stavba středověkého původu s renesanční věží a pozdějšími úpravami má v interiéru zachovány zbytky středověkých fresek.

Dominikánský klášter čp. 61 – Barokní klášterní areál ze 17. století vznikl přestavbou dominikánského kláštera založeného ve 13. století. Areál zahrnuje budovu konventu, kostel, bránu, sochy sv. Vincence a sv. Gottharda a kříž před kostelem.

Významné domy – čp. 202, 68, 164, 105, 220, 135, 77, 116, 201, 100

Zámek čp. 36 – Barokní soubor zámeckých budov z počátku 17. století je z části dílem stavitele Dominika Martinelliho. Soubor, který tvoří vlastní budova zámku a hospodářské objekty, byl vybudován v místě zaniklého raně gotického hradu. Dnes slouží pro potřeby muzea.

Opevnění – Soubor městského opevnění se dochoval torzálně po obvodu města v podobě vysoké zdi z lomového kamene. Součástí fortifikace byly nárožní kruhové bašty a hradní brány, z nichž se dochovala severní brána zv. Horní nebo Zámecká.

Sochy/sloupy – Sloup se sochou Panny Marie (konec 17. století), Pomník Jana Ámose Komenského (1956), Krucifix (1807), Socha Jana Nepomuckého (1711),

Kašna – Kamenná kašna vybudovaná v roce 1756, situovaná na Masarykově náměstí. Na čtyřstupňovém základu umístěna vodní nádrž kruhového tvaru, uprostřed stojí čtyřboká základna, na ní podstavec, podnož a socha sv. Floriana v životní velikosti.

Kaple – Kaple Nejsvětější trojice (1718), Kaple sv. Andělů strážných (1763), hřbitovní kaple (1862),

Židovský hřbitov – Rozsáhlý areál hřbitova, situovaný východně od historického centra. Hřbitov byl založen v roce 1870 a po 2. světové válce sem bylo přeneseno asi 80 náhrobků ze zničeného starého hřbitova.

Vinohradnické budy – v místních částech Těšov a Havřice.

Zvonice v místní části Těšov.

Pověsti:

- Černý Janek. Hrabě Kounic si přivezl z cest po Africe malého černého sluhu. Když hrabě zemřel, jeho žena se podruhé vdala a nechtěla mít chlapce doma. Tak si ho vzal k sobě zámecký hlídač. Roku 1704 vtrhli na Brodsko Kuruci a plenili okolí. Pokusili se i

o město, ale to se při útoku 27. 3. ubránilo. Ale i pak to Uhři stále zkoušeli. Jednou v noci se pokusili přelézt hradby u jedné brány. Hlídka spala, ale byl mezi nimi černý Janek. Ten se vzbudil a strhl poplach, tak že zatahal za provaz strážního zvonu. Obránci nakonec vyhráli, ale černý Janek při bitvě padl. Na jeho počest vyřezal místní hodinář Jan Růžička sošku mouřenína. Originál je dnes v Muzeu a na věži radnice je dnes kopie. Ta vždy zatahá za provázek, než se začne odbíjet celá.

Vlčnov

Historie:

polovina 13. století – Vzniká hrádek a vesnice

1264 – Na místním hrádku vydává svou listinu Boreš z Rýzmburka.

1408 – Markrabí Jošt propouští z poddanství ves Vlčnov Petrovi z Kravař.

1518 – Panství v rukách Jana z Kunovic.

1543 – Vzpouza vesničanů při výběru desátku. Posléze byl místní fojt stát mečem a jeho syn lámán v kole.

1615 – 140 osedlých domů

1605, 1621, 1645, 1663, 1683, 1704 – Vesnice vypálena při jednotlivých válečných taženích.

1799 – Požár shořelo 22 domů.

1806 – Požár shořelo 68 domů.

1831–1832 – Epidemie cholery – 115 mrtvých osob.

1861 – Požár shořelo 79 domů.

1866 – Pruští vojáci zde ubytováni za Rakousko–pruské války dovlekli cholery. Zemřelo 95 osob.

Archeologie:

Dřínky – Jihozápadně od obce byly nalezeny četné artefakty dokládající sídliště z doby laténské a římské. 48°58'49.141"N, 17°33'21.578"E

Za Statkem – Kolem roku 1900 věnoval muzeu v Uherském Brodě hospodářský správce J. Hortvík depot bronzových předmětů, který byl vyorán na panském poli nedaleko dvora. Přesná poloha nebyla zachycena. Jan Pavelčík v poloze Nade dvorem a Za rybníčkem našel zlomky keramiky z období kultury lidu popelnicových polí a předpokládá jejich souvislost s depotem. 49°0'27.832"N, 17°35'39.548"E

Pod Hájem – Lokalita zaujímá nevýraznou ostrožnu, kterou vymezují dvě bezejmenné vodoteče, stékající se nedaleko polního kříže. Nalezeny byly jak artefakty kultury Jordanovské, tak i z doby laténské a římské. 49°0'30.593"N, 17°35'46.975"E

Hradištěk – Zbytky hrádku západně nad vsí. V roce 1264 na zdejším hrádku vydává listinu Boreš z Rýzmburka. V druhé polovině 14. století byl Vlčnov zeměpanské léno. 1408 zboží propustil markrabě Jošt Petrovi z Kravař. A když Jindřich z Kravař prodává panství Archlebovi z Lipiny v roce 1417, tvrz je již pustá. Archleb si patrně staví novou tvrz v místě zvaném Vala a po Vlčnově se píše on i jeho potomci. Od roku 1492 se již nepíše ani o druhé tvrzi. Hrádek v trati Hradištěk má dnes v průměru 14 x 19 m. Příkop má šířku 17–18 m. 49°0'36.497"N, 17°34'33.622"E

ČP. 472 – Při hloubení rýhy pro kabel telefonní sítě byly v předzahrádce narušeny pozůstatky roubené středověké stavby a jáma lidu popelnicových polí. 49°0'34.546"N, 17°34'52.846"E

Tvrz v poloze Vala – Zástavbou silně poškozená tvrz, kterou patrně vystavěl Archleb z Lipiny v 15. století. V roce 1492 je již pustá. 49°0'27.662"N, 17°34'54.044"E

Památky:

Kostel sv. Jakuba většího – Hodnotná historická stavba se složitým stavebním vývojem. V jádru raně gotická stavba ze 13. století byla radikálně upravena v 16., 18. a 20. století. K původní orientované lodi kostela byla přistavěna nová loď s pravouhlým presbyteriem.

Kojiny, soubor vinařských búd – Soubor vinohradnických staveb pod vrchem Myšince, na severním okraji slovácké vesnice středověkého původu (1264). Hliněné, hrázděné a zděné lisovny vína zv. búdy postaveny v 18.–20. století v podobě typické pro oblast jihovýchodní Moravy včetně kapličky.

Venkovská usedlost čp. 49 – Zemědělská usedlost čp. 49 z poloviny 19. století, situovaná v řadové zástavbě uprostřed obce. Přízemní usedlost s hákovou formou dvora. Průčelí s trojdílnou dispozicí domu: komora, síň, jizba a návratí, uzavřené pravouhlými vraty.

Venkovská usedlost čp. 65 – Venkovská usedlost z poloviny 19. století, situovaná v řadové zástavbě uprostřed obce. Přízemní objekt, krytý sedlovou střechou, obsahuje komoru, jizbu, síň a průjezd do dvora. Spolu s hospodářskými objekty ve dvoře slouží jako muzeum.

Venkovská usedlost čp. 121 – Venkovská usedlost z poloviny 19. století, situovaná v řadové zástavbě uprostřed obce. Přízemní obytný objekt obsahuje průjezd, jizbu a síň a spolu s hospodářským traktem ve dvoře je završen sedlovou střechou.

Venkovská usedlost čp. 57 – Venkovské stavení čp. 57 z 19. století, situované v řadové zástavbě uprostřed obce. Přízemní budova s dlouhým dvorním traktem, jejíž dispozicí tvoří komora, jizba a průjezd. Dnes slouží jako muzeum.

Venkovská usedlost čp. 739 – Venkovská usedlost z počátku 19. století situovaná v řadové zástavbě severovýchodně od kostela. Přízemní obytný objekt završený sedlovou střechou obsahuje komoru, síň, jizbu a průjezd do dvora.

Komora – Patrová samostatně stojící zděná komora u čp. 47 z 19. století, zakryta sedlovou střechou.

Kaplička – Kaplička z druhé poloviny 18. století situovaná v obci u čp. 106. Jednoduchá stavba obdélného půdorysu s konvexně vypouklým závěrem. Objekt krytý sedlovou střechou, v závěru zvalbenou, na koruně štítu umístěn kovaný dvouramenný kříž.

Zaniklé vsi Topolany a Smíchov.

Pověsti:

- Proč nestojí Vlčnov uprostřed svého katastru? Kdysi se úředníci s místními nemohli shodnout, kudy má jít hranice jejich vesnice. Po hádce vystoupila místní dívka Kača a dohodli se, že k Vlčnovu bude patřit tak velký díl jaký stihne v jednom kuse bez oddechu obtancovat. A stihla toho hodně.

SLOVENSKO

Bzince pod Javorinou

Původně osady Horní Bzince, Dolní Bzince a Hrušové. Později vznikly jednotlivé kopaničářské usedlosti.

Historie:

1215 – Údajná, neověřitelná zmínka o místním kostele
1332–1337 – První jistá zmínka o obci v soupisu papežských desátků
1392 – Osada Hrušové součástí Čachtického panství
1452 – Bzince 17 usedlostí, Hrušové 9
1510 – Osady součástí čachtického panství
1531 – Bzince 29 osedlých usedlostí a 4 pusté, Hrušové 11 osedlých
polovina 16. století rozvoj kopaničářství
1575 – V obci se 76 osob zabývalo vinohradnictvím. Uváděná trať Veselá Hora.
1598 – Bzince 76 usedlostí, Hrušové 34
1601 – Bzince 46 usedlostí, Hrušové 30
druhá polovina 17. století, v oblasti se usazují židé. Většina z obce odešla po roce 1918.
1795 – Připomíná se osada Cetuna, původně šlo o mlýn.
1815 – Velká průtrž mračen a následná povodeň.
1831 – Epidemie cholery.
1849 – Velký požár celé obce. Shořel evangelický kostel a mnoho domů.
1892 – Dolní Bzince 88 domů, 558 obyvatel, Horní Bzince 204 domů, 1103 obyvatel, Hrušové 60 domů, 368 obyvatel.

Archeologie:

Náhodné nálezy z katastru obce:

kamenná sekyrka z pozdní doby kamenné

nejistý nález bronzových sekerek z doby bronzové

nález mladohradištní nádoby, která mohla patřit pocházet z hrobu.

Vrch Chrast – těsně pod vrcholem kopce se nachází deset mohylovitých útvarů, které nebyly dosud archeologicky zkoumané.

Střed obce – v okolí bývalé židovské synagogy byly nalezeny dva žárové hroby patrně náležející lužické kultuře z pozdní doby bronzové.

Kostel nejsvětější Trojice v části Hrušové – V roce 1997 byly částečně odkryty pozůstatky zaniklého kostela. Nejstarší část pochází patrně z 14. století. Kostel byl jednolodní s klínovitým presbytářem a sakristií na severu. Později k němu byla dostavěna věž a v interiéru vznikla krypta. V té byl pohřben i slavný voják, dobrodruh a spisovatel Mořic Beňovský (1746–1786). Krypta byla již dříve poškozena. Od roku 1790 se již v kostele nekonaly bohoslužby a již v 19. století se připomíná jako pustý.

Majer nad Hrušovým – Jižně od Hrušového na velké louce se okolo louky 365 m n. m. nachází zbytky velkostatku, který patřil ke kaštielu v Hrušovém. Stále je patrná plocha 50 x 25 m, kde jsou stopy po zástavbě. Majer zanikl stejně jako kaštiel na konci 19. století. Zachovala

se zde velká pozdně renesanční mísa fontány, která byla přivezena z kaštieľu z obce asi okolo roku 1900.

Skládky I – Soubor paleolitické štípané industrie nalezený na nejjižnější části svahu ležícího západně od obce (místní část Horné Bzince). Lokalita byla objevena spolu s průzkumem lokality Skládky II.

Skládky II – V roce 2011 objevená paleolitická lokalita ve střední části trati Skládky. Opět byla nalezena kolekce kamenné štípané industrie.

Skládky III – Opět nález kolekce paleolitických kamenných štípaných nástrojů. Tentokrát asi 240 m východně od lokality Skládky II. Všechny tři lokalita patrně dokládají využívání průsmyků Bílých Karpat již v paleolitu.

Památky:

Pomník padlým SNP – z roku 1948.

Pomník padlým v první a druhé světové válce – z roku 1929 od V. Becka a A. Sojáka.

Rodný dům spisovatelky Podjavorinské – V rodném domě sídlí malé muzeum věnované spisovatelce.

Hrob Ľudmily Podjavorinskej

Kostel sv. Michala – Kostel si již skoro nepodržel žádné středověké detaily. Postaven byl snad někdy na přelomu 13. a 14. století. Jde o jednoduchou jednododní stavbu s věží a sakristií. Mezi léty 1570–1676 a koncem 17. století – 1733 sloužil evangelíkům. V druhé polovině 17. století byl opatřen klenbou. O sto let později pak byl barokně přestavěn.

Evangelický kostel – Původní stavba byla postavena v roce 1794. V roce 1849 zcela shořela. V roce 1895 byl kostel zcela přestavěn.

Pověsti:

- Vrchu Jelenec (925 m. n.m.) se říkalo také Sagara podle malého hochy, který zde umrzl, když odešel ze svatby svých příbuzných.
- K mlýnu v osadě Cetuna se vztahuje několik příběhů o zdejším lakomém mlynáři Martinu Hrévuškovi.
- Dle místní tradice se na Veselé hoře mělo nacházet hradisko, archeologicky ovšem nepotvrzeno.
- V Hrušovom stával kaštieľ Beňovských. V roce 1663, když se Turci valili od Nového Mesta k Starej Turej přišli až na kopec k Bzinci a v tu chvíli z kaštieľu vypálili. Rána hned skolila jejich náčelníka a celé vojsko uteklo.

Dolné Srnie

Historie:

1419 – Část obce označována jako Dolné mlýny byla patrně postoupena Augustiniánům z Nového Města.

1447 – Obec se poprvé připomíná jako součást Beckovského panství.

1522 – Existence evangelického sboru (filie).

1598 – 64 osedlých usedlostí.

1720 – vzpomínají se dva mlýny.

1784 – 99 usedlostí a 625 obyvatel.
1828 – 93 usedlostí a 878 obyvatel.
1921 – parcelace místního velkostatku.

Archeologie:

Pod Chmeřnicou – Na terase potoka Klanečnice na levé straně cesty Mnešice–Dolné Srnie byly nalezeny železné artefakty datovatelné do raného novověku.

Na Lánoch I – Severovýchodně od středu obce se nachází v roce 1998 objevená paleolitická lokalita. Podařilo se zde nalézt kolekci kamenných štípaných nástrojů.

Na Lánoch II – Poloha leží 170 metrů východně od polohy Na Lánoch I. I zde byla nalezena kolekce kamenné štípané industrie z paleolitu.

Pod Veselou Horou – Opět se jedná o sídliště z mladého paleolitu. Zachycena zde byla opět kamenná štípaná industrie.

Hradisko – Výšinné hradisko má protáhlý elipsovitý tvar a je orientováno ve směru severozápad–jihovýchod. Patrné jsou dva valy. První se nachází pouze na jižní straně lokality. Druhý pak již obtáčí celou plochu hradiska, i když je místy již setřelý. Opevněná plocha je přibližně 180 x 70 m veliká. Přičemž vnitřní val má výšku okolo 1 m. Hradisko je patrně z doby bronzové až halštatské a snad bylo využíváno i v raném středověku.

Památky:

Hrob M. Geržy – hrob M. Geržy (1912–1944) z roku 1944.

Pamětní deska Pavla Hečka – Pavel Hečko byl pedagog, filozof, spisovatel a evangelický kněz. Tabule z roku 1968.

Kurie – Klasicistní kurie z roku 1850.

Barokní zvonička – čtvercového půdorysu z první poloviny 18. století.

Neoklasicistní zvonice – hranolová z roku 1850.

Pověsti:

- V místní trati „Háj“ údajně tábořilo turecké vojsko obléhající Beckovský hrad. Má zde být pochováno mnoho padlých vojáků.

Lubina

Historie:

1392 – Osada Lubina součástí Čachtického panství

1452 – Lubina měla 11 usedlostí

1531 – 9 usedlostí osedlých, 3 pusté.

1598 – 73 usedlostí

1601 – 67 usedlostí

1783 – založena škola

1848 – Obec vypálena v maďarskými gardami jako odvěta za spolupráci s Hurbanovským vojskem.

Archeologie:

Nehvanec – SSZ nad částí obce Hrnčiarové. Nachází se zde žárové pohřebiště lužické kultury z mladší a pozdní doby bronzové. Ze stejné lokality jsou známy i nálezy z raného středověku. Kdy se zde patrně také nacházelo pohřebiště.

Památky:

Evangelický kostel – Postavený v roce 1784.

Památník padlým v SNP na vrchu Roh – Z roku 1953 od R. Uhra a J. Svetlika.

Památník padlým v I. a II. sv. válce – Z roku 1938 od A. Sojáka a V. Becka

Fara a rodný dům J. L. Holubyho – Fara je původně objekt z roku 1784. Na budově pamětní deska připomínající narození J. L. Holubyho významného protestantského kazatele, botanika, národopisce, spisovatele a národního buditele.

Památný dům Miloše Uhra – dům, ve kterém žil Miloš Uher. Významný partyzánský velitel. Na domě ho připomíná pamětní deska.

Muzeum a rodný dům Samuela Štúra – Rodný dům významného pedagoga a otce Ludovíta Štúra. V objektu sídlí i muzeum, které se věnuje historii obce a dalších významných rodáků.

Pověsti:

- Na Lubinských kopanicích žila rodina Tučkových. Oni a další byli vyhlášení zbojníci. V malých lahvičkách nosili prsty nenarozených dětí jako talismany a aby jim svítily na cestu. Proto občas zabíjeli těhotné. Jednou se vraceli z Uher z velkého lupu. Uspořádali velkou oslavu a hodně pili. Na večer šel přes Lublinské kopanice žid. Vracel se z trhu. Vůdce bandy ho zavolaal a chtěl s ním obchodovat. Žid nechtěl, ale vůdce ho přesvědčil a prodal mu zlaté hodinky. Pak se opili. Ráno, ale přestali věřit, že je žid neudá a odvěkli ho k Javořině. Tam ho zabili a hodili do strže a přikryli listím. Od těch do se místu říká U Zabitého Žida (dnes altán pod Javořinou z české strany). Dochovala se i píseň.

„Ej, Javorinka šedá, ej, gdo pod tebe sedá?

Ej, uherští zbojníci, ej, co zabili žida.

Ej, jak ho zabíjali, ej, tak mu povídali:

Ej, nepojdeš, židáčku, ej, z Uher do Moravy.

Ej, prečo ťa, židáčku, ej, prečo ťa zabili?

Ej, pre jeden retázek, ej, pre jedny hodiny.“

- Existuje víc verzí pověsti i písně.

Moravské Lieskové

Historie:

1398 – ves se připomíná jako součást Beckovského panství.

1414 – Ctibor ze Stibořic dává ves Augustiniánům z Nového Mesta.

1419 – Vysvěcen zdejší kostel sv. Martina.

1447/1449 – ves stále náleží k panství hradu Beckov.

1580 – Údajně postaven dřevěný evangelický kostel v místě dnes zvaném „Pivovár“. Zbourán v roce 1660.

1663 – Obec vyplněna tureckým vojskem.

1756 – Obec měla 2909 obyvatel.

1807 – Při požáru shořelo 300 domů.

1821, 1822, 1842 – Další velké požáry.

1848 – Obec se v rámci revolučních bouří přidala k hurbanovským oddílům proti maďarským gardám.

Archeologie:

Z katastru obce je znám unikátní nález měděné brýlovité spirály z pozdní doby kamenné.

Důbravka – 600 m SZ od kóty 445 se nachází lokalita, kde byla povrchový sběr získána kamenná štípaná industrie datovatelná obecně do paleolitu.

V místní části **Šance** dříve stávaly polní opevnění hlídající moravsko-uherskou hranici. Šance snad vznikly okolo poloviny 16. století.

Památky:

Kostel sv. Martina – Postaven v 15. století. Později byla většina stavby zbourána a v roce 1912 byl postaven kostel nový. Z původního kostela se zachovaly pouze část zdiva věže.

Evangelický kostel – V roce 1580 postavený dřevěný kostel byl zbořen 1660. V roce 1786 postaven kostel nový. V roce 1892 přistavěna věž.

Památník obětem II. světové války

Pamětní deska Smirnov N. N. – Deska odhalena v roce 1961. Poručík sovětské arkády padl při osvobozovacích bojích v místní části šance.

Pamětní deska Juraj Adamovič – Deska odhalena v roce 1969. Velitel odbojové skupiny „Rázus“.

Pamětní deska Martin Rázus – Deska odhalena v roce 1966. Slovenský básník, prozaik, dramatik, publicista a politik a evangelický farář. Působil i v obci.

Pamětní deska Jozef Hollý – Deska odhalena v roce 1966.

Muzeum – Bývalý stoliční dům dnes adaptovaný na místní muzeum. Zaměřuje se na lidovou kulturu a na osobnosti spojené s obcí.

Pověsti:

- Při tureckých válkách existovali tzv. horní chlapi. Kteří chránili obyvatelstvo, které se skrývalo blízko Javořiny. Každý člen měl své strážní místo: Višňa – Skála nad Vyšňovým; Majnoch – Majnochova skála; Kuna – místo kde je dolní a horní Kunova cesta; Struhár – Struhárikov chodník; Žuchla – Studnička; Klába – Klábův potok. Všem ulehel vůdce Cagar. Po zranění pohřben blízko Jelence (rozpor s pověstí viz Bzince). Dochoval se i popěvek:

*„Na tej Javorine zbojník Cagar leží, leží,
leží tam zabitý, šúscím je prikrytý.*

*Kamaráti moji, tu ma nenechajte, tam
na tri chotáre, tam ma pochovajte.*

A kameň zasadzte, kde ten priekles beží,

aby každý vedel, že tu Cagar leží“

Nová Bošaca

Historie:

Obec vznikla až v roce 1950 oddělením od Bošace. Původně se jednalo o kopaničářské osídlení.

1390 – Poprvé připomínána obec Bošaca, která patřila k Beckovskému panství.

poč. 17. století – patrně dochází k osídlení území dnešní obce kopaničáři. Částečně se jednalo i o obyvatele Moravy.

1649 – první zpráva o kopaničářích z území dnešní obce.

1690 – Na statku Ďura Janšáka přechovávání zbojnicí.

1728–1779 – Stále spory o hranici a pozemky s obyvateli Moravy.

Počátek 20. století – Kopanice mají více obyvatel (2300) než samotná Bošaca (1900) snaha o osamostatnění.

1950 – Vznik samostatné obce Nová Bošaca.

Archeologie:

Předbošáčky – Při letecké bitvě nad Bílými Karpaty se zde 29. 8. 1944 zřítíl sestřelený americký bombardér B-17G č. 473 („My Baby“) z 20. perutě, 2. bombardovací skupiny.

V místní části **Šance** dříve stávaly polní opevnění hlídající moravsko-uherskou hranici. Šance snad vznikly okolo poloviny 16. století.

Památky:

Kostel sv. Cyrila a Metoda – Stavba z roku 1971.

Památník sestřeleným americkým vojákům – Jde o kenotaf na místním hřbitově.

Náhrobek padlým sovětským vojákům – Na místním hřbitově.

Náhrobek padlým sovětským vojákům – V osadě Grúň.

Památník SNP – V osadě Španie.

Pověsti:

- V Předbošáčkách se u potoka zjevoval vodní mužík. Jednoho žebráka, co tady vařil polévku, otravoval, ale ten ho zahnal česnekem.
- Dva tovaryši šli okolo kopanic Predpolomu a když odpočívali, tak utrhl jednu kytku, rozetřel si ji v dlani a potřel kolegovi tvář. Ta mu napuchla a málem se udusil. Pak ten první vzal jinou rostlinu, opět ho potřel a vše bylo zázračné = místní kytky jsou magické.
- Přímo u hranice s Moravou měl jednou nehodu jeden kolomazník. Zničil vůz, sud kolomazi, zabil koně a byl těžce zraněn. Od té doby se v okolí říká nešikovným lidem „To je tiež taký kolomažník!“
- Z Bošáce (asi Nové) byli dva bratři Ondrej a Jan. Jelikož bylo pole chudé, chodili po kraji a přivydělávali si jako dráteníci. Jednou si řekli, že půjdou dále a došli až k moři. Nastoupili na loď a připluli do velkého města. Tam nabízeli své služby. Jeden místní

jim nabídl, že když do půl roku postaví z drátu komín dvacet sáhu vysoký a sáh široký dá jim velkou odměnu. To se bratrům povedlo a dostali nakonec 5x větší odměnu. Za mořem ale nezůstali a vrátili se domů.